

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra pomocných věd historických a archivního studia

Bakalářská práce

Veronika Časárová

Turnovský děkanát v pozdním středověku

The deanery of Turnov in the late Middle Ages

Praha 2011

vedoucí práce: **prof. PhDr. Hana Pátková, PhD.**

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí své bakalářské práce prof. PhDr. Haně Pátkové, PhD. za její vysoce odborné konzultace, trpělivost a dobře míněné rady. Také bych chtěla projevit vděčnost všem svým blízkým za jejich podporu a pomoc.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu, a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Příšovicích dne

podpis

Anotace

ČASÁROVÁ, V., *Turnovský děkanát v pozdním středověku*, bakalářská práce, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2011, 81 s., 2 příl.

Tématem bakalářské práce je zachycení vývoje a stavu církevní správy na území turnovského děkanátu, a to především v období 2. poloviny 14. a 1. poloviny 15. století. Soustředí se na osobnosti farářů, na majetkové zázemí far a jejich patrony. S ohledem na tyto tři vymezené okruhy jsou členěny též jednotlivé kapitoly, které jsou dále rozvíjeny a vyhodnocovány z různých hledisek. První část práce se zabývá pouze popisem situace na jednotlivých farnostech, další pak vyhodnocuje zjištěné skutečnosti a snaží se je propojit do souvislostí. Této ústřední části předchází stručný přehled dějin církevní správy v daném období na území českého státu.

Klíčová slova: Turnov, církevní správa, děkanát, farnost

Annotation

ČASÁROVÁ, V., *The deanery of Turnov in the late Middle Ages*, the thesis, The Faculty of Arts of Charles University in Prague, 2011, 81 p., 2 supp.

The thesis is concerned with the development and the state of the church administration in the territory of the deanery in Turnov, primarily in the first half of the fourteenth century and the beginning of the fifteenth century. I have focused on the parish priests, possession of the parish office and their patrons. The chapters are divided according to the three spheres of interest and are developed and evaluated from various points of view. The first part of the thesis deals only with the description of the state of particular parish offices, the second one evaluates the discovered facts and tries to put them into context. A brief summary of the history of the church administration in the stated period in the Czech country comes before all the chapters.

Keywords: Turnov, church administration, deanery, parish office

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Vývoj církevní správy ve středověku	13
3. Děkanát turnovský.....	21
4. Situace na jednotlivých farách.....	23
4.1 Turnov.....	23
4.2 Přepeře.....	26
4.3 Chocnějovice.....	28
4.4 Nudvojovice.....	29
4.5 Semily.....	30
4.6 Louková (Loukov u Semil).....	32
4.7 Bozkov.....	32
4.8 Vlastibořice.....	33
4.9 Letarovice.....	35
4.10 Hodkovice nad Mohelkou.....	36
4.11 Přáslavice.....	37
4.12 Jenišovice.....	38
4.13 Roprachtice.....	39
4.14 Jablonec nad Nisou	41
4.15 Hrušnice.....	42
4.16 Železný Brod.....	44
4.17 Bzí.....	45
4.18 Držkov.....	46
4.19 Olešnice zlatá.....	47
4.20 Vysoké.....	48
4.21 Sezemice.....	49
4.22 Loukov	50
4.23 Loukovec.....	51
4.24 Rychnov.....	52
5. Vyhodnocení.....	53
5.1 Patronáty.....	53
5.2 Faráři.....	56
5.3 Fary.....	70
6. Závěr.....	74
7. Seznam literatury a pramenů.....	75
8. Obrazová příloha.....	78

1. Úvod

Cílem mé bakalářské práce, jak již sám název napovídá, je popsat a následně zhodnotit vývoj odehrávající se v turnovském děkanátu v průběhu období od 2. poloviny 14. století do poloviny století 15. Toto období je samozřejmě ohraničeno pouze přibližně, jeho začátek kopíruje počátek výskytu informací týkajících se tématu mé práce v použitých pramenech, z druhé strany je spojen s koncem husitské revoluce, který znamenal významný přelom v církevní správě středověku.

V první kapitole se pokouším nastínit obecný vývoj církevní správy na našem území ve vytčeném období, také ovšem s krátkým ohlédnutím do doby předcházející. Ačkoliv tato část není pro mou práci tolik významná, přesto jsem přesvědčená, že zde má své místo, neboť osvětluje určité vývojové momenty a pojmy v církevní správě, které mohou být pro mou práci směrodatné. Pochopitelně jsem nemohla, a ani nechtěla, pojmout, vzhledem k širokému obsahu kapitoly, vše, co do tohoto tématu náleží, vybrala jsem pouze ty části, o kterých si myslím, že se nějakým způsobem dotýkají tématického jádra mé práce.

Další části by se daly rozdělit do dvou základních celků, a to části shrnující, kde spíše pouze shrnuji informace získané k dané kapitole, a interpretační, kde se snažím informace získané v předchozí kapitole vyhodnotit a zařadit do souvislostí. Do prvního bloku patří kapitoly o turnovském děkanátu a hlavně o situaci na jednotlivých farnostech. Zbytek práce náleží do bloku interpretačního.

Po nastínění obecného vývoje církevní správy se přistupuje k samotnému tématu, protože se zde věnuji turnovskému děkanátu jako celku, tedy v obecné rovině. Je zde snaha popsat děkanát nejen z hlediska církevní správy, ale též z pohledu územního začlenění.

Hlavním předmětem zájmu této bakalářské práce je však popsat duchovní (církevní) vývoj na jednotlivých farnostech. Zaměřuji se na 3 tématické okruhy: osoby farářů, respektive jejich posloupnosti na jednotlivých farách v děkanátu, sporů, které mnozí z nich měli s jinými

duchovními, či s laiky, stupeň svěcení a jejich tituly, atd. Fary jako takové jsou dalším okruhem, u nich můžeme sledovat především jejich majetkové zázemí a donace. Dalším okruhem jsou patroni kostelů, zde budu sledovat společenský původ patronů na jednotlivých farách a také jejich poslušnost.

Následující kapitola již nebude popisovat, nýbrž souhrně hodnotit informace zachycené v kapitole předchozí, z níž také navazuje na okruhové členění na patronáty, faráře a fary. V rámci těchto podkapitol se dále rozepisují o různých aspektech a hlediscích důležitých pro daný tématický okruh.

Literatura a prameny

Jako základní zdroj této práce byly využity prameny ústřední církevní správy, především to byly knihy konfirmační, Soudní akta konzistoře pražské, Registra papežských desátků a knihy erekční.

Knihy konfirmační a erekční byly vedeny v arcibiskupské kanceláři a tedy zapsány stejnými písaři. Knihy konfirmační začaly být vedeny od roku 1354 a jsou tedy nejstarší z výše uvedených pramenů. V zápisech se vyskytují především informace o obsazování uprázdněných beneficií, a to buď arcibiskupem či generálním vikářem. Dále zde stojí údaje o prezentaci (můžeme zde tedy vyčíst jméno patrona kostela), o způsobu uprázdnění benefícia a exekutorech. K záznamu došlo až na žádost a za poplatek. Zápisy byly zpočátku uváděny podle územního hlediska, tedy podle arcijáhenství, poté se však přešlo k chronologickému řazení. Formálně jde buď o opisy konfirmačních listin, nebo o prosté aktové poznámky.¹

Erekční knihy vznikly roku 1358 k pojištění majetku církevních institucí. Objevují se zde zápisy týkající se zřizování a nadání far, klášterů, oltářů a kaplí a dále jejich manipulace s nimi (trhy, směny, lokace). Vkládány sem byly ale také změny farních obvodů, dispense, odpustky atd. Podoba zápisů je většinou ve formě opisů potvrzovacích listin arcibiskupa či vikáře, opisů fundačních listin, později se začaly spíše prosazovat protokolární záznamy o jednání, které nahrazovaly vydání samotné listiny. Záznamy byly psány chronologicky,

¹ ŠEBÁNEK JINDŘICH, FIALA ZDENĚK, HLEDÍKOVÁ ZDEŇKA, Česká diplomatika do roku 1848, Praha 1984, s. 148

ačkoliv někdy dochází k porušení chronologie zápisů.²

Soudní akta vznikla roku 1373 při soudu generálního vikáře. Část písařů měla společné s písaři erekčních knih, kteří zpracovávaly věci nesporné, zvláštní písaři zapisovaly věci sporné. Od konce 14. století se zde uplatňují také veřejní notáři. Do sporných záležitostí spadají spory duchovních s laiky, pře o benefícia a porušování kanonických předpisů, do nesporných například převody majetků.³

Registra papežských desátků sloužila pro zaznamenávání výše odváděných desátků pro jednotlivé farnosti. V Čechách bylo ocenění far pro desátkový základ učiněn až v polovině 14. století, respektive od roku 1352.⁴

Nejvyužívanějším pramenem pro mne byly knihy konfirmační, v nichž jsem našla cenné a bohaté informace o farářích na jednotlivých farách, tvoří proto jádro mé práce. Avšak ani v nich nejsou zápisy celistvé. U některých problematických farností mnohé zápisy chybí a obraz o těchto farách nemůže být kompaktní. Navíc občas nejenže chybí zápisy celé, ale také v rámci jednotlivých zápisů jsem vždy nenašla všechny důležité informace, které bych mohla využít. Z tohoto důvodu bylo velmi obtížné zachytit určité vývojové tendence, či souvislosti. Obecně se předpokládá, že konfirmační knihy zachycují jen 60 - 70% všech uskutečněných obsazení.⁵

V knihách erekčních jsem bohužel našla záznamy jen pro několik far, resp. u šesti far. Ve většině případů jde o Josefem Kurkou⁶ zachycené donace z nevydaných svazků erekčních knih.

V Soudních aktech konzistoře pražské jsem sice našla zápisy k většině far, šlo však většinou o zápisy z průběhu jednání, z nichž se nedovídáme takřka nic, či šlo o stanovení prokurátorů v rozepřích. Celistvější informace o sporech jsem zachytila také jen u několika far.

Registra papežských desátků pro mě byl prakticky jediným pramenem k posouzení a

² Tamtéž, s. 149

³ Tamtéž, s. 149 - 150

⁴ HLEDÍKOVÁ ZDEŇKA, Svět české středověké církve, Praha 2010, s. 58

⁵ DVORÁK TOMÁŠ, Farní klérus v kameneckém děkaátu v letech 1354 - 1436, Pokus o historickostatistickou analýzu na základě konfirmačních knih, in: Církevní topografie a farní síť pražské církevní provincie v pozdním středověku, Colloquia mediaevalia pragensia 8, Praha 2007, s. 179

⁶ KURKA JOSEF, Archidiakonáty kouřimský, boleslavský, hradecký a diecéze litomyšlská, Místopis církevní do roku 1421, Praha 1915

porovnání majetnosti jednotlivých farností.

Další prameny již sloužily spíše pro doplnění. Akta korektorů duchovenstva diecéze pražské zahrnuje pouze období 1407 - 1410, jsou zde popsány různé prohřešky, jichž se klerici dopouštěli. Funkce korektora kléru se vyvinula ve stálý úřad v 80. letech 14. století jako trestního soudce nad duchovenstvem.⁷ V mém případě jsem je využila spíše pro doplnění personálního obsazení na několika málo farách, poněvadž se zde objevují zmínky nejen o farářích, ale i o pomocném kléru.

Nahlédla jsem rovněž do prvního a druhého dílu katalogu Archivu pražské metropolitní kapituly, kde jsem však našla pouze názvy farností v rejstříku, proto mnou tento pramen nemohl být využit.

Edici Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia jsem měla též možnost prostudovat, avšak několik málo nalezených zmínek k farám v turnovském děkanátu nakonec nebylo zahrnuto do mé práce.

Pozůstatky desk zemských zaznamenávající všechny záležitosti týkající se svobodných statků jsem využila v rámci kapitoly o patronech kostelů, kteří, v případě šlechty, byli majiteli těchto statků.

Využití literatury mělo pro mou práci spíše funkci druhotnou, sloužilo především pro ověření informací získaných z již zmíněných pramenů, v některých případech také pro doplnění informací a také jistě pro seznámení s tématem.

K obecnému vývoji církevní správy jsem využila kromě základní publikace *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*⁸, sborník studií věnovaný problematice farní sítě ve vytčeném období Colloquia mediaevalia pragensia 8, Církevní topografie a farní síť pražské církevní provincie v pozdním středověku, kde jsem se zaměřila na stat' od Zdeňky Hledíkové⁹, pro další kapitoly mé práce byly využity i jiné statě autorů, např. od Tomáše Dvořáka. Důležitá fakta jsem měla možnost nalézt v knize Jaroslava Kadlece, *Přehled*

⁷ HLEDÍKOVÁ Z., Svět české středověké církve, s. 206

⁸ HLEDÍKOVÁ ZDEŇKA, JANÁK JAN, DOBEŠ JAN, Dějiny správy v českých zemích od počátků po současnost, Praha 2007

⁹ HLEDÍKOVÁ ZDEŇKA, Farní síť ve středověkých Čechách a možnosti jejího studia, in: Církevní topografie a farní síť pražské provincie v pozdním středověku, Colloquia mediaevalia Pragensia 8, Praha 2007, s. 23 - 32

*českých církevních dějin*¹⁰, která spolu s prvně jmenovanou publikací tvoří osu kapitoly o církevním vývoji. Dalším zdrojem informací byl rovněž *Přemyslovský stát 11. a 12. století*¹¹ od Rostislava Nového, kde autor postihuje různé oblasti života společnosti v tehdejším období, mimo jiné tedy i církevní sféru.

Kniha *Svět české středověké církve* od Z. Hledíkové, je jednou ze základních publikací, z nichž jsem čerpala informace ve více kapitolách mé bakalářské práce, tedy i o církevním vývoji. Jde o soubor čtyřadvaceti studií této autorky, které pokrývají její vědeckou činnost na poli tématu církevní správy v období od 70. let 20. století až po rok 2002. Od Z. Hledíkové pochází také článek *Venkovské děkanáty ve středověkých Čechách*¹², který pojednává o vzniku a vývoji děkanátů, proto jsem ho též zahrnuje do již řečené kapitoly. V této souvislosti není od věci se zmínit také o Sborníku příspěvků k životnímu jubileu prof. Dr. Zdeňky Hledíkové.

V kapitolách o historii obcí a jejich pánech jsem použila tradiční literaturu: *Sedláckovy Hrady, zámky a tvrze království českého*¹³ a *Místopisný slovník historický království českého*¹⁴, který mi též pomohl při určování problematických lokací. S problémem při určování lokací mi pomohla také Profousova kniha *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny*.

Z literatury regionálního charakteru jsem nahlédla především do některých publikací turnovského rodáka J.V. Šimáka. Byly to knihy: *Středověká kolonisace v zemích českých*¹⁵, pro dějiny Turnova jsem využila jeho *Dějiny města Turnova nad Jizerou*¹⁶, informace o jednotlivých kostelech jsem našla v *Soupisu památek historických*¹⁷. Okrajově byly použity práce Babíka a Cogana, *Turnovsko*¹⁸ a *Svatavy Rakové, Zaniklá krajina Českého ráje*¹⁹.

Pro seznámení se s tématem mi, krom již některých výše zmiňovaných, pomohly práce, které

¹⁰ KADLEC JAROSLAV, *Přehled českých církevních dějin I*, Praha 1991

¹¹ NOVÝ ROSTISLAV, *Přemyslovský stát v 11. a 12. století*, Praha 1972

¹² HLEDÍKOVÁ ZDEŇKA, *Venkovské děkanáty ve středověkých Čechách*, in: Pocta prof. JUDr. Karlu Malému, DrSc. k 65. narozeninám, Praha 1995, s. 112 - 123

¹³ SEDLÁČEK AUGUST, *Hrady, zámky a tvrze Království českého X*, Praha 1997

¹⁴ SEDLÁČEK AUGUST, *Místopisný slovník historický království českého*, Praha 1998

¹⁵ ŠIMÁK JOSEF VÍTĚZSLAV, *Středověká kolonisace v zemích českých*, Praha 1938

¹⁶ ŠIMÁK JOSEF VÍTĚZSLAV, *Příběhy města Turnova nad Jizerou*, Turnov 1903

¹⁷ ŠIMÁK JOSEF VÍTĚZSLAV, *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku XIX. století, Politický okres turnovský*, Praha 1909

¹⁸ BABÍK MICHAL, COGAN MIROSLAV, *Zmizelé Čechy, Turnovsko*, Praha a Litomyšl 2007

¹⁹ RAKOVÁ SVATAVA, *Zaniklá krajina Českého ráje, Od knížat ke králům*, Praha 2007

se zabývaly vybraným tématem a z nichž jsem některé též využila i v rámci jiných kapitol. Byl to článek Jany Kindlové o slánském děkanátu ve Středočeském sborníku historickém, ve kterém jsem měla možnost seznámit se se zpracováním stejného tématu, avšak odlišného děkanátu, Kurkovy Archidiakonáty kouřimský, boleslavský, hradecký a diecéze litomyšlská, které mi posloužily především svými zápisy z nevydaných řad erekčních knih. Využití článku Blanky Zilynské, *Role a podoba písemností při obsazování církevních beneficií ve středověku*²⁰ bylo okrajové, avšak v rámci kapitoly o farářích přínosné. Pro kapitolu o problematice papežských desátků mi poskytl zajímavé postřehy článek Vojtěcha Vaňka, *Rejstříky papežských desátků a jejich využití*²¹ a rovněž článek Rostislava Nového, *K sociálnímu postavení farského kléru v Čechách v době předhusitské*.²²

Z využitých publikací nakonec zmíním také periodikum *Z pomocných věd historických XV, Církevní správa a její písemnosti na přelomu středověku a novověku*, z něhož jsem využila článek Evy Doležalové, *Teorie a praxe svěcení kleriků v předhusitských Čechách*.²³

Podobným tématem se také zabýval například Antonín Podlaha ve své knize *Posvátná místa království českého*, avšak tu jsem bohužel nemohla využít, poněvadž území turnovského děkanátu nebylo v jeho práci zahrnuto. To samé platí také o knize Zdeňka Boháče *Topografický slovník k církevním dějinám předhusitských Čech*. V rámci kapitolách o patronech kostelů bylo přihlédnuto k publikaci *Církevní řády a kongregace v zemích českých* od L. Jiráska a ke knize *Příběh ztraceného kláštera Blahoslavené Zdislavy* od T. Edela.

²⁰ ZILYNSKÁ BLANKA, *Role a podoba písemností při obsazování církevních beneficií ve středověku*, in: *Pragmatické písemnosti v kontextu právním a správním*, Praha 2008, s. 105 - 118

²¹ VANĚK VOJTĚCH, *Rejstříky papežských desátků a možnosti jejich využití*, *Český časopis historický* 100, 2002, s. 497 - 521

²² NOVÝ ROSTISLAV, *K sociálnímu postavení farského kléru v Čechách v době předhusitské*, *Sborník historický* 9, 1962, s. 137 - 192

²³ DOLEŽALOVÁ EVA, *Teorie a praxe svěcení kleriků v předhusitských Čechách*, in: *Z pomocných věd historických* 15, 2003, s. 171 - 181

2. Vývoj církevní správy ve středověku

Vývoj emancipačních snah

Vývoj církevní správy v tomto období by se dal zjednodušeně charakterizovat jako vývoj emancipačních snah církve z područí světské moci ke svému osamostatnění, jenž je třeba chápat v rámci v římské říši právě probíhajícího boje o investituru. Tento **knížecí teokratismus** se projevoval mimo jiné také v osobě samotného biskupa, který pouze zastával funkci knížecího kaplana a vykonával liturgické obřady pro knížecí dvůr a v rámci diecéze. Spolu s dalšími vyššími duchovními představiteli fungoval v podstatě jako státní úředník sloužící veřejné státní moci. Byl plně závislý na panovníkovi, jenž odvozoval svou moc z titulu vlastníka všech sakrálních míst, jež zakládal.²⁴ Germánským zvykovým právem ovlivněné **zřízení vlastnických kostelů** nedovolovalo navazovat spojení mezi jednotlivými duchovními a jejich biskupem. Myšlenkovým základem výše zmíněného uspořádání byla spjatost půdy se vším, co na ní bylo postaveno, t.j. i kostel. Za majitele kostela byl tedy považován majitel půdy, na které se kostel nacházel.²⁵ Velký vliv světské moci v duchovní správě souvisel s tím, že církev zpočátku neměla prostředky na stavbu kostelů, světská moc tedy byla prvním zdrojem vzniku církevní organizace. Je zřejmé, že se světští páni nechtěli tak snadno vzdát své role při fungování církevní správy.

Náznaky emancipace můžeme spatřovat již v souvislosti s clunyjským hnutím, jehož představitelem u nás se stal **svatý Vojtěch**, jemuž se však nepodařilo dosáhnout žádných požadovaných změn. Za episkopátu biskupa **Jaromíra Gebharta**, jenž pocházel z rodu vládnoucích přemyslovských knížat, lze také sledovat určité náznaky snah o emancipaci církve, jeho úsilí o zlepšení postavení církve ve společnosti však musí být chápáno v rámci tehdejších sporů mezi přemyslovskými knížaty. Proto tedy vrchol opravdových emancipačních snah nastává až za olomouckého biskupa **Jindřicha Zdíka**, kterého je možné spojit se vznikem první organizační církevně - správní jednotky nezávislé na panovníkovi a podléhající biskupovi : arcijáhenstvím. Obdobnou osobností byl pražský biskup Daniel I., jenž již nevystupoval v podřízeném postavení k panovníkovi, nýbrž díky svým schopnostem na poli diplomacie se stal jeho rovnocenným partnerem. Podobnou situaci jako u Jaromíra Gebharta lze vysledovat i u biskupa **Jindřicha Břetislava**, jenž se ve snaze prosadit své

²⁴ NOVÝ R., Přemyslovský stát, s. 63 - 64

²⁵ KADLEC J., Přehled českých církevních dějin I, s. 85

požadavky, neváhal obrátit na tehdejšího císaře Fridricha Barbarossu, který vyhlásil biskupa říšským knížetem nezávislým na českém knížeti, jenž se dokonce na krátkou dobu také zároveň stal vládnoucím knížetem. Až jeho nástupci - **Ondřejovi** - se podařilo na knížeti Přemyslu Otakarovi I. vydobýt uzákonění zlepšení práv církve ve společnosti reflektující její vzrůstající vliv. Od doby jeho panování na biskupském stolci můžeme datovat počátek rovnoprávnosti státu a církve, a to imunitní listinou Přemysla Otakara I. z roku 1222 a Konkordátem z roku 1221. Přesto však měl tento výdobytek pouze formální účinek, protože opravdové uplatňování práv nastalo až na konci episkopátu Jana IV. z Dražic. První návrhy biskupa Ondřeje se týkaly biskupského desátku, poněvadž biskup z něj dostával pouze jednu čtvrtinu a zbytek si ponechával majitel kostela. Ondřej neváhal kvůli tomuto požadavku nad svou diecézí ustanovit interdikt a znepřátelit si krále. Navíc k původnímu požadavku přibýly stížnosti na světské souzení kleriků a též odpírání investitury kněžstva biskupem a plná pravomoc církve nad svými statky. Ačkoliv spor skončil kompromisem, spíše úspěchem církve, Ondřej spokojen nebyl a do své vlasti se již nikdy nevrátil. Postupně se začala vydobytá práva uplatňovat na královských statcích, až poté na šlechtických. Požadavek na plné vyplácení desátků vyzněl doztracena a požadovaná změna nepřišla. Plat byl odváděn z krbu - tedy z 1 rodiny - nazýval se *dymné*. Jejím vybíráním byli pověřeni děkani. Pro biskupa tento příjem nebyl prioritní, činil 200 kop grošů ročně, hlavním zdrojem příjmů zůstal pozemkový majetek biskupského kostela. Obsazování biskupského stolce měl sice stále v rukou především panovník, ale aspoň formálně byla volba prováděna katedrální kapitulou. V záležitosti soudního stíhání kněží se prosadila zásada, že před církevní soudy náležely spory v duchovních záležitostech, naproti tomu v záležitostech temporálních spadaly pod soud zemský.²⁶ Otázka nerušeného držení statků a jejich správy byla pro církve vyřešena až v 1. polovině 14. století. Důležitou změnou bylo prosazení **patronátního práva**, které znemožňovalo majitelům kostela kněze k tomuto kostelu jmenovat. Patronátní právo zahrnovalo především prezentační právo, neboli právo navrhnout biskupovi klerika ke schválení (konfirmaci). Dále měl majitel právo částečně s majetkem kostela manipulovat a vykonávat nad ním dohled ve smyslu hospodářském. Patronátní právo se stalo základním kamenem a předpokladem pro vznik samostatné církevní samosprávy.²⁷

²⁶ KADLEC J., Přehled českých církevních dějin I, s. 143

²⁷ JANÁK J., HLEDÍKOVÁ Z., DOBEŠ J., Dějiny správy v českých zemích, s. 177

Církevní organizace

Čechy přišly do kontaktu s křesťanstvím v 9. století díky misijní činnosti přicházející ze dvou směrů - z Bavorska (salcburského arcibiskupství, z Řezna) a poté i z východního - z Velké Moravy. Nutno však podotknout, že bavorská misie nebyla příliš úspěšná a většina Čech zůstala i přes jejich snahu pohanská. Morava se stala působištěm pasovských kněží, kteří však za vlády Rostislava byli vyhnáni a nahrazeni misijí byzantskou v čele s Konstantinem a Metodějem. Ke konci 9. století však byli jejich žáci vyhnáni a slovanská liturgie zakázána. Čechy v této době spadaly církevně pod Řezno, i přesto však i nadále byla rozvíjena slovanská liturgie, jež zde koexistovala s latinskou.²⁸ Významným mezníkem je pak rok 973, kdy za vlády Boleslava II., ačkoliv největší podíl na tom měl již jeho otec, došlo ke vzniku pražského biskupství, podřízené arcibiskupství mohučkému. Po rozdělení pražské diecéze roku 1063 přibýlo k pražskému biskupství olomoucké, které také podléhalo Mohuči.

Ačkoliv snahy o povýšení pražského biskupství na arcibiskupství se vyskytovaly již dříve, její realizace se uskutečnila až za vlády Karla IV. v roce 1344. Bylo mu podřízeno olomoucké biskupství a nově založené biskupství litomyšlské, které však zaniklo v roce 1421 po dobytí Litomyšle husity.²⁹

Církevní organizace v českých zemích se na počátku odehrávala v rámci **velkofarnostní organizace**, jež byla přímou součástí tehdejší hradské soustavy. Základní jednotkou byly hrady, ve kterých se duchovní správa koncentrovala. V jejím čele stáli arcipryšti, arciknězi, kteří, jak již bylo řečeno, nevykonávali pouze výkony duchovního charakteru, nýbrž též správní úkony. Změna nastala ve 12. století, kdy začala šlechta stavět na svých statcích mimo hrady vlastnické kostely, které sice zprvu vystupovaly v závislém postavení na hradských kostelech a směly vykonávat pouze bohoslužby, ale postupně se z této své podřízenosti začínaly vymaňovat a stávat se samostatnější.

S koncem hradské soustavy na konci 12. století mizí také velkofarnostní organizace. Nová, **farní organizace**, tu předchází však plně nahradila až ve 13. století. Její hustá síť, trvající v podstatě beze změn až do konce 18. století, byla dotvořena až na přelomu 13. a 14. století, kdy se ustálily hranice jednotlivých farností. Farnosti, jako určitý druh organizace lidí a území, sloužily k naplnění duchovních potřeb obyvatelstva a zároveň umožňovaly realizovat úkoly církve. V centru stál farní kostel v čele s farářem, jenž fungoval jako správce farního

²⁸ KADLEC J., Přehled českých církevních dějin I, s. 9 - 37

²⁹ HLEDÍKOVÁ Z., Svět české středověké církve, s. 57

kostela. Pro farní kostel je typická dispozice farními právy, mezi které náleží především udělování všech svátostí, což lze však považovat zároveň za výsledek výkonu na dalším právu, a to je náboženská výchova obyvatelstva. Farní práva měla také sociální aspekt v podobě provozování chudinské a špitální služby.³⁰

Dalším důvodem pro zánik hradeckých kostelů byl roku 1131 vznik **arcijáhenství** jako prvního na panovníkovi nezávislého organizačního církevního článku, jehož zakladatelem byl Jindřich Zdík, a který se stal oporou mocenského postavení biskupa. Moravská arcijáhenství navazovala přímo na starší velkofarnosti, zatímco arcijáhenství v Čechách vznikala na místech center biskupských statků až v 60. letech 12. století. Arcijáhen měl za úkol dohlížet kázeňsky na klérus ve svém obvodu a stal se tak spojovacím článkem mezi duchovními soukromých kostelů na vesnicích a biskupem, na němž byli arcijáhni závislí. Hradecké kostely se buď přeměnily na kapitulní kostely, či se staly řadovými farními kostely.³¹

Další fází se stal vznik **děkanátů** v 70. letech 13. století, který souvisel s dotvořením farností. Titul děkan má v sobě ukryto více významů, např. to může být jeden z hodnostářů kapituly. Nejstarší použití titulu "decanus" se objevuje také jako označení kněze působícího při soukromém kostele jako první mezi kněžími v přechodném období mezi organizací velkofarnostní a farní. Názvy děkanátů v některých případech kopírovaly názvy hradů v zaniklé hradecké soustavě, avšak celkově byl název odvozen od geografického pojmenování oblasti. Na vznik děkanátů měl vliv od 2. třetiny 13. století konstituující se farnosti a jejich rychlý početní růst. Spojovací článek ve formě arcijáhnů již nedostačoval. Vznik děkanátů byl podnícen zájmem farního kléru, tedy zdola, jemuž měly děkanáty sloužit jako spojka mezi nimi a biskupem. Děkanem se stával jeden z farářů v děkanském obvodu a nedisponoval narozdíl od arcijáhna žádným beneficiem. Pravomoce děkana se postupně vyvíjela a rozšiřovala, zpočátku v podstatě pouze plnil příkazy biskupa ve svém obvodu, až postupem času se začínají objevovat zmínky o jeho samostatném působení. Roku 1303 se poprvé dovídáme o konvokacích, neboli o shromážděních farního kléru v děkanátu, kde byla účast povinná a kde se mimo jiné ohlašovala biskupská nařízení a usnesení synod. Koncem 13. století se z děkana vyvinul biskupův pověřenec, ačkoliv první jmenování venkovského děkana můžeme vysledovat až za arcibiskupa Arnošta z Pardubic. Právě v této době, tedy v první polovině 14. století, začalo pod pravomoc děkana spadat vybírání biskupského desátku,

³⁰ HLEDÍKOVÁ Z., Farní síť ve středověkých Čechách, s. 23 - 27

³¹ JANÁK J., HLEDÍKOVÁ Z., DOBEŠ J., Dějiny správy v českých zemích, s. 177 - 178

dymného, a dále také dozor nad farním klérem pomocí vizitací. Od poloviny 14. století se ustálují hranice děkanátů, což je dosvědčeno rejstříky papežských desátků. Funkce zprvu byla nejspíše doživotní, se vznikem arcibiskupství a s větší závislostí děkanů na arcibiskupovi se však děkané stali odvolatelnými.³²

V důsledku kuriálního centralismu ve dvacátých letech 14. století se arcijáhni, jenž byli v této době již většinou voleni kurií, stali pro správní potřeby biskupa nepotřební. Biskup se začíná pod vlivem kanonického práva orientovat na nebeneficiální funkce, jež by mohly být podřízeny přímo jemu. Byli to delegáti (delegace) a především **oficiál** (oficia). Oficiál je trvalý úřad zastupující biskupa v jeho jurisdikčních pravomocích. Po vzniku arcibiskupství roku 1344 vznikly další delegované úřady: **Generální vikáři** vyřizovali především konfirmace prezentovaných kleriků k beneficiím a záležitosti majetku kostela - darování, vznik nových beneficií, vybavení kostelů, převody majetku atd., t.j. záležitosti zanesené v konfirmační a erekčních knihách. **Korektor kléru** měl zase na starosti dohlížet na dodržování kázně duchovenstva a trestat je. Svou ordinační pravomoc arcibiskup delegoval na **světící biskupy**.³³

Základní organizační struktura u nás tedy vypadala takto: pražská diecéze se členila na 10 arcijáhenství, olomoucká na 6 arcijáhenství, litomyšlská diecéze nebyla na arcijáhenství členěna. K roku 1352 měla pražská diecéze 53 děkanátů, litomyšlská 6 děkanátů, olomoucká diecéze 33 děkanátů (stav k 17. století). Farnosti prošly ve středověku složitějším vývojem, avšak celkový počet farností v pražské diecézi lze stanovit na 2084, v litomyšlské na 153 far, u olomoucké diecéze tyto počty nejsou známy.³⁴

S církevní organizací jsou nerozlučně spjaty **synody**, kterými rozumíme shromáždění kleriků v diecézi za účelem projednání církevních otázek. Výsledkem bylo vydání statut jako právně závazných diecézních norem. Vedle těchto diecézních synod existují též synody legátské, provinciální či národní. Účastníky synod bylo v podstatě všechno vyšší duchovenstvo, zástupci klášterů, univerzit, špitálů, děkani reprezentující všechen klérus v diecézi, kteří neměli

spolurozhodující

a iniciativní funkci. Nejstarší synody se začaly objevovat v 80. letech 13. století. Největší podíl nařízení se týkala okamžité potřeby upřesnit předpisy, např. úpravy liturgického charakteru, svátostí, atd. Dále to jsou disciplinární nařízení, organizační opatření. Pomocí

³² HLEDÍKOVÁ Z., Venkovské děkanáty, s. 112 - 123

³³ KADLEC J., Přehled českých církevních dějin I, s. 201

³⁴ HLEDÍKOVÁ Z., Svět české středověké církve, s. 57

konvokací se dále tato ustanovení šířila dál do jednotlivých farností.³⁵

Husitství představuje výrazný milník v dějinách církevní správy, jehož změny se však dotkly s plnou silou spíše Čech, Morava díky své katolické převaze zůstala víceméně změnami netknuta. V době husitského revolučního hnutí vedle sebe fungovaly 3 duchovní směry, katolický, kališnický a táborský, který tvořil samostatnou a na katolickém směru nezávislou organizaci.³⁶ Katolická církev v tomto období přešla na přechodnou církevní správní organizaci, když ta byla v jejím nejvyšším článku narušena přechodem arcibiskupa Konráda z Vechty na kališnickou stranu. Tímto jeho krokem se dostala katolická církev do problémů ohledně obměny svých kněží. Vznikla dvě centra organizace - pražská kapitula pro katolíky a univerzita pro husity. Roku 1421 se pražská kapitula přesouvá do Žitavy, odkud se úředníci nadále věnovali správě území, nyní okleštěného o husitskou část, a v jejímž čele stál jako správci arcibiskupství administrátoři Jan Železný a po něm Kuneš ze Zvole, kteří nechávají své pravomoce v rukou dvou generálních vikářů.³⁷ Mezi důsledky husitského hnutí se mimo jiné objevuje vyšší závislost katolického kléru na katolické šlechtě díky sekularizaci jejich statků, v případě kališnických kněží to platí dvojnásob, neboť ti odstranili beneficiální charakter církve úplně.³⁸

³⁵ Tamtéž, s. 371 - 372

³⁶ JANÁK J., HLEDÍKOVÁ Z., DOBEŠ J., Dějiny správy v českých zemích, s. 185

³⁷ KADLEC J., Přehled českých církevních dějin I, s. 288

³⁸ HLEDÍKOVÁ Z., Svět české středověké církve, s. 73

Území turnovského děkanátu ve 14. století

39

³⁹ PALACKÝ FRANTIŠEK, Regni Bohemiae mappa historica, Praha 1976

3. Děkanát turnovský

Po stránce organizační a správní můžeme turnovský děkanát zařadit následovně: diecéze pražská, arcijáhenství boleslavské, děkanství turnovské. Turnovský děkanát se nacházel v severní části boleslavského arcijáhenství a sousedil na východě s jičínským děkanátem, který byl již součástí hradeckého arcijáhenství, západní hranici měl společnou s jablonským a kameneckým děkanátem, severně od něj se nachází děkanství žitavské, na jihu přiléhá děkanát hradištský.

Pro zařazení do současného územní členění můžeme konstatovat, že se turnovský děkanát z větší části rozprostíral na prostoru bývalého politického okresu semilského (10 far) a jabloneckého (7 far), boleslavského (5 far), z menší části také libereckého (2 fary).

Jak již sama poloha děkanátu napovídá, část jeho území se nachází v podhůří Krkonoš, je to tedy oblast značně vzdálená od centra dění, a proto turnovský děkanát rozhodně nemůžeme zařadit mezi významné děkanáty, o čemž svědčí jak majetnost far, tak i chybějící zápisy k některým farám. V rámci výše odváděného papežského desátku se turnovský děkanát řadil mezi nejdchudší v oné době.⁴⁰

Do správy turnovského děkanátu lze zařadit ve vytčeném období celkem 24 farních osad: Turnov, Hrušnice, Přepere, Vlastibořice, Letařovice, Sezemice, Hodkovice nad Mohelkou, Chocnějovice, Bzí, Přáslavice, Jenišovice, Loukov, Loukovec, Železný Brod, Držkov, Olešnice Zlatá, Vysoké, Bozkov, Semily, Nudvojovice, Roprachtice, Jablonec nad Nisou, Rychnov, Louková.⁴¹

Řeka Jizera tvoří jakousi osu osídlení turnovského děkanátu. Osídlení se spíše koncentrovalo v jižní části děkanátu, kde také sídlilo jeho centrum - tedy město Turnov. Z mapy lze vysledovat, že jižní a východní hranice děkanátu se částečně kryla s řekou Jizerou, západní hranice s řekou Mohelkou, severní hranice byla zčásti též hranicí českých zemí. Nejseverněji položeným místem byl Jablonec nad Nisou, nejj jižněji zase Loukovec, západní hranici tvořila fara letařovická a nejvýchodnějším bodem děkanátu byly Roprachtice.

Nacházelo se zde celkem 24 farních kostelů a 1 dominikánský klášter s kostelem Narození Panny Marie v Turnově. V současnosti se církevní správa organizuje v rámci vikariátů a dominikánský klášter se zde nenachází, počet kostelů stoupl na číslo 53 a počet faností na 36

⁴⁰ NOVÝ R., K sociálnímu postavení farského kléru, s. 179

⁴¹ TOMEK VÁCLAV VLADIVOJ, Registra papežských desátků, Praha 1873, s. 82, 83

far.⁴²

Mezi problematické plebánie se díky vysoké frekvenci výskytu far se stejným, či podobným názvem, řadí : Loukov, Železný Brod (s Brodcem u Benátek nad Jizerou), Olešnice (s Olešnicí u Turnova či u Rychnova nad Kněžnou), Vysoké (s Vysokou u Mělníka), Rychnov u Jablonce nad Nisou (s Rychnovem nad Kněžnou), Jablonec nad Nisou (s Jabloncem nad Jizerou), částečně také Hrušnice (s Hrusicí) a Roprachtice (s Ruprechticemi u Náchoda).

Děkanství v Turnově bylo spojené s kostelem sv. Mikuláše, vystavěného do městských zdí a založeného současně s městem. První zmínka o něm pochází z roku 1357.⁴³

Co se týče děkanů, jenž zde vykonávali svůj úřad, známe jich z tohoto období tři: 1382 až 1387 Mikuláš, plebán v Chocnějovicích⁴⁴, děkan turnovský, 1387 až 1392 Jan Šindel z Nudvojovic, děkan turnovský⁴⁵, 1393 až 1410 Beneš, plebán v Hrušnici, děkan.⁴⁶

⁴² <http://www.dltm.cz/vikariat-turnov> [cit. 20. 7. 2011]

⁴³ ŠIMÁK J. V., *Soupis památek historických a uměleckých*, s. 186

⁴⁴ TADRA FERDINAND, *Soudní akta konzistoře pražské II*, Praha 1893, s. 162

⁴⁵ TADRA FERDINAND, *Soudní akta konzistoře pražské III*, Praha 1896, s. 27

⁴⁶ Tamtéž, s. 327

4. Situace na jednotlivých farách

4.1 Turnov

V pramenech pod názvy Turnow, Turnia, Turnau, Turnouia

Historie města a jeho páni

Počátek historie města Turnova lze určit pouze orientačně, jelikož se nám nedochovaly přesnější informace týkající se samotného založení města. V písemných pramenech je existence města doložena listinou Přemysla Otakara II. z roku 1272, kde v soudním sporu vystupoval Jaroslav z Turnova, syn Havla z Lemberka.⁴⁷ S největší pravděpodobností město vzniklo v průběhu první poloviny 13. století na území tehdejší trhové vsi Trnov (v charvatském dialektu Turnov), která zde původně stála. Jediným určitějším faktem, jež se týká založení města, je ten, že v tomto období nad přilehlou oblastí, tj. Horního Pojizeří, panoval rod Markvarticů.⁴⁸

Dva nejstarší synové Markvarta, jednoho ze synů Heřmana, řečeného Černého, zakladatele rodu, Havel z Lemberka a Jaroslav z Hruštic, jsou nejspíš zakladateli města, které vzniklo na hranicích jejich držav. Na vhodném místě na ostrohu nad řekou Jizerou bylo město obeháno hradbami. Se vznikem města bezprostředně souvisí vznik farního kostela svatého Mikuláše, jež měl hájit přístup od řeky Jizery. Nad řekou Stebeňkou pak o něco později vznikl klášterní kostel Narození Panny Marie.⁴⁹

Charakteristické pro Turnov byla existence dvojpanství, které tu existovalo již od počátků, tedy od dob Havla z Lemberka a Jaroslava z Hruštic.⁵⁰ Potomci Havla zdělili část rohozeckou a Jaroslavovi dědici část valdštejnskou. Severní část města patřila valdštejnské části a jižní rohozecké části. Je jasné, že takový stav nebyl příliš praktický jak ze správního,

⁴⁷ BABÍK M., COGAN M., Zmizelé Čechy, Turnovsko, s. 4

⁴⁸ RAKOVÁ S., Zaniklá krajina Českého ráje, s. 477

⁴⁹ ŠIMÁK J. V., Příběhy města Turnova nad Jizerou, s. 9

⁵⁰ ŠIMÁK J. V., Středověká kolonisace v zemích českých, s. 783

tak hospodářského hlediska. Obě části měly své konšely, pečeť, důchody, platy. Dvakrát se rozhodovalo o každé věci. Také obyčejní lidé vždy vítali možnost obě půle města spojit. To se stalo v roce 1538, avšak spojení obou částí pod jednu vrchnost netrvalo dlouho.⁵¹

Většina šlechty byla katolické víry, proto roku 1424 přitáhl Jan Žižka se svým vojskem, dobyl město a dominikánský klášter do základů zničil. Katolictví se však udrželo a již v době lipanské bitvy se katoličtí kněží navracejí do svých kostelů.

Nad Turnovem tedy ve vytčeném období vládli tito páni:

Rohozecká část	Valdštejnská část
<i>Lemberkové</i>	<i>Valdštejnové</i>
Havel z Lemberka	Jaroslav z Hruštic
Jaroslav z Turnova	Vok z Rotštejna a Zdeněk z Valdštejna
Havel Ryba	Zdeněk z Chlumu
Jaroslav a Ctibor	Jindřich
<i>Páni z Turgova</i>	<i>Vartemberkové z větve Ralské</i>
Půta z Turgova	Jan z Vartemberka - Ralska
Jan z Turgova	Jindřich z Vartemberka - Ralska
<i>Vartemberkové</i>	<i>Husité</i>
Markvart z Vartemberka	
<i>Královská komora</i> – královský purkrabí	
<i>Páni z Bergova</i>	
Otta mladší z Bergova	
<i>Husité</i>	

Faráři

Rozdělení města se projevilo i v duchovní oblasti, protože kostelní podací bylo také rozděleno mezi obě vrchnosti, které se střídaly tak, že jednou podala kněze jedna strana, podruhé zas druhá strana a potřetí obě vrchnosti dohromady.⁵²

První zmínkou o faráři v Turnově je ta z roku 1357, v níž figuruje plebán Ctibor, po jehož

⁵¹ ŠIMÁK J. V., Příběhy města Turnova nad Jizerou, s. 74

⁵² ŠIMÁK J. V., Příběhy města Turnova nad Jizerou, s. 38

smrti nastupuje klerik Albert, jehož podal Zdeněk z Valdštejna.⁵³ Avšak již o 4 roky později po smrti Alberta, tzn. roku 1361, presentují společně Jan z Turgova a Jindřich z Valdštejna kněze Theodorika ze Slivna.⁵⁴ Ten je následován po své smrti roku 1371 knězem Janem z Nudvojovic, podací vykonává opět Jan z Turgova.⁵⁵ Jan z Nudvojovic setrval na turnovské faře 21 let a možná právě proto se po jeho smrti pozapomnělo na to, kdo by měl z obou podacích pánů uplatnit presentační právo. Ohledně toho se tudíž roku 1392 vytvořil spor mezi bratry Václavem a Vilémem z Vartemberka na straně jedné a královskou komorou representovanou královským purkrabím na straně druhé. Spor řešil soud 2 roky a dospělo se k závěru, že právo podací mají obě strany. Bratři z Vartemberka podali Petra z Ústí, druhá strana zase Mořice, kaplana na hradu Rohozci. Spor nakonec vyřešil los, který rozhodl pro Mořice.⁵⁶ Roku 1427 se stává po smrti Mořice farářem v Turnově Jan, kaplan Otty z Bergova, jenž ho také presentuje.⁵⁷ Již následujícího roku Jan, řečený Pelk, umírá a nahrazuje ho Jan, plebán v Chlumu, instalovaný Ottou z Bergova se souhlasem Jindřicha z Vartemberka sídlícího na Valdštejně.⁵⁸ V tomto roce se také dovídáme, že přístup do Turnova není volný, což souvisí s tím, že roku 1424 husité dobyli Turnov a na faru dosadili husitské kněze, husité zde vládli až do roku 1431. Proto byla presentace Jana, plebána v Chlumu, pouze formální. V roce 1434 nejspíše obsadil Jan také faru v Týnu.⁵⁹ Roku 1435 Jindřich z Vartemberka dosazuje na post turnovského faráře Petra, kaplana na Troskách, po smrti předchozího plebána.⁶⁰ Z pramenů můžeme také vyčíst, že např. notář Otty z Turgova, Petr, slibuje zaplatit dluh 30 grošů za konfirmační listinu Jana, kaplana Otty z Bergova.⁶¹

Fara

Farní kostel sv. Mikuláše je spojen se samotným vznikem města. Nalézá se severně od náměstí a jeho mohutná čtyřhranná 25 metrů vysoká věž nepochybně sloužila také k

⁵³ TINGL FRANTIŠEK ANTONÍN, *Liber confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidiocesim nunc prima vice typis editus I/1*, Praha 1867, s. 17

⁵⁴ Tamtéž, s. 185

⁵⁵ TINGL F. A., *Liber confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidiocesim nunc prima vice typis editus II*, Praha 1868, s. 62

⁵⁶ TINGL F. A., *Liber confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidiocesim nunc prima vice in vulgus prolati V*, Praha 1865, s. 181

⁵⁷ EMLER JOSEF, *Liber confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidiocesim VIII – X*, Praha 1889, s. 125

⁵⁸ Tamtéž, s. 143

⁵⁹ Tamtéž, s. 233

⁶⁰ Tamtéž, s. 244

⁶¹ Tamtéž, s. 207

obranným účelům, neboť město nemělo souvislé kamenné hradby.

O bohatství a majetku fary si lze udělat představu například z množství grošů odváděných farou jako papežský desátek. V roce 1352, 1369, 1384, 1385 a 1405 turnovská fara odvedla 12 grošů půlročního desátku, pouze v roce 1399 je to dvojnásobek, tedy 24 grošů.⁶²

V knihách erekčních jsem bohužel nenalezla žádný záznam týkající turnovské fary, avšak měla by být bohatě obdarována příjmy i půdou a lesy.⁶³

⁶² TOMEK V.V., Registra papežských desátků, s. 82

⁶³ ŠIMÁK J. V., Středověká kolonisace v zemích českých, s. 784

4.2 Přepeře

Historie obce a majitelé obce

V 14. století se zde kromě panského dvora objevuje 8 zemanství, z nichž některá náležela turnovským měšťanům. Prezentační právo tedy náleželo několika osobám současně.⁶⁴

Někdy po roce 1371 byly přepeřské statky odprodány k Rohozci, Pěňčínu a Čtveřínu, část podacího tedy připadla i k Rohozci. Držitelem Rohozce byl tehdy Markvart z Vartemberka a z Kosti, jemuž však bylo kvůli jeho vzpouře zbaveno zboží a Rohozce se ujal král, který vlastnil i část podacího v Přepeřích. Markvart zemřel ve vězení r. 1392. Paní Kateřina, vdova po Markvartovi si však podržela své věno, na které se královská konfiskace nevztahovala. Po roce 1394 již podací vykonávají výlučně páni na Rohozci.⁶⁵

Faráři

Za prvního faráře v Přepeřích můžeme považovat Vítka, který byl roku 1355 nahrazen Gothardem, kdysi plebánem v Libošovicích, tuto výměnu obročí mezi nimu odsouhlasili podací páni Jan, Jošt, Jan řečený Czykhorn, Mikuláš, Beneš řečený Picek, Jindřich a Ofka, vdova po Reichlinovi z Přepeř.⁶⁶ Roku 1360 však opět dochází ke směně, tentokrát s plebánem soboteckým Janem místo Gotharda za souhlasu Jindřicha z Libenice, Mikuláše a Jana Cykhorn, Zdeňka řeč. Rzezhnik, Zdeňka, syna Reichlina z Přepeř.⁶⁷ Roku 1377 se doslycháme, že plebán přepeřský, Jan Prudota, má blíže neurčenou při s Janem řeč. Cykhorn. Tento Jan Prudota spravoval farnost 34 let, po něm se ucházely o přepeřskou faru 3 osoby, kněz Jan z Popovic za Kateřinu, vdovu po Markvartovi, Jan z Milešova za krále a Bohunka z Arnuscicz, poručníka sirotků Jana z Přepeř a Soběška ze Čtveřína, Jana, řečeného Chyk, Jana, řečeného Hlaváče z Přepeř, a dále podjáhen Bartoloměj za Petra Slivna a syny, Mikoláše Kokotka z Pěňčina. Nakonec se stal roku 1394 přepeřským farářem Jan z Popovic.⁶⁸ Roku 1417 Jan mladší z Michalovic sídlící na Rohozci svoluje, aby Jan, plebán přepeřský, a

⁶⁴ Tamtéž, s. 784

⁶⁵ KURKA J., Archidiakonáty, s. 300

⁶⁶ TINGL F. A., LC I/1, s. 15

⁶⁷ Tamtéž, s. 135

⁶⁸ TINGL F. A., LC V, s. 185

Valentýn, plebán skalický, směnili svá obročí.⁶⁹ Další směna farářů nastala roku 1423, kdy Tomáš, dříve plebán v Týnci, po souhlasu Jana z Michalovic, se stal farářem v Přepěřích.⁷⁰ Dozvídáme se, že tento farář Tomáš má soud s Vítem, knězem v Týnci, z toho lze usuzovat, že ještě toho roku patřila fara katolíkům. Také víme, že plebán Tomáš je roku 1435 kanovníkem kapituly pražské, sídlící tehdy v Žitavě.⁷¹

Fara

Původní stavba přepěřského kostela sv. Jakuba byla založena asi v létech 1340 – 1350. Přesný letopočet není známý. Ještě roku 1423 drží faru katolický farář, roku 1424 nejspíš farář uprchl. Poté faru ovládli kněží husitští, až koncem 15. století fara osiřela.⁷²

Roku 1352 zaplatila přepěřská fara na půlročních desátkách 12 grošů, stejně tak i v roce 1369, 1384, 1385 a 1405. V roce 1399 odvedla 24 grošů ročního desátku.⁷³

Z roku 1387 se nám dochovalo narovnání, které svědčí o zbožnosti některých osob na faře. Roku 1387 plebán Prudotha předložil v konzistoři pražské list stvrzený pečeti děkana turnovského Mikuláše, plebána v Chocnějovicích, plebána v Turnově, Jana, a plebána nudvojovického, Kunše. Panoš Vražek z Přepěř prodal jistým lidem pozemky právem zákupným, z nichž plynuly desátky kostelu, platili je z lásky už předchůdci Vražkovi a Vražek sám farářům dřívějším i Prudotovi. Nyní však vykoupil Vražek tyto desátky a za ně dal hotově knězi 10 kop grošů pražských pro kostel. Plebán za to musí za spásu Vražkovy duše jeho předků i potomků číst o suchých dnech vigilie o 9 - ti lekcích a mši za mrtvé.

Paní Markéta, vdova po Janovi z Přepěř, dala hotově rovněž 10 kop, aby za to za ně byla sloužena mše svatá za mrtvé.

Kněz dále předložil i výpověď mezi svým předchůdcem, knězem Janem, řečeným Kotel, aby Zdeněk z Přepěř platil faře desátky: 2 snopy pšenice, 2 žita, 1 hrachu, 1 ječmene. Rozhodčí: Jan z Rovně, Čelák, plebán libošovický a Jan řečený Střechovec.⁷⁴

⁶⁹ EMLER J., Liber confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidiocesim VII, Praha 1883, s. 227

⁷⁰ EMLER J., LC VIII – X, s. 47

⁷¹ <http://www.farnostprepere.estranky.cz/clanky/farni-kostel/dejiny-kostela.html> [cit. 20. 7. 2011]

⁷² Tamtéž

⁷³ TOMEK V. V., Registra papežských desátků, s. 82

⁷⁴ TADRA FERDINAND, Soudní akta konzistoře pražské II, s. 418 - 419

4.3 Chocnějovice

Kocňovice, Kocnějovice, Koczniouicz, Cocznyewicz

Historie obce a podací páni

Panství i podací spadalo pod majetek zdejšího zemana. V Chocnějovicích se nacházela tvrz, kde sídlili vladykové. Sám název obce je odvozen od vladyky Jana Chocněje. Když ten roku 1322 zemřel, předal jeho dědictví král Jan jinému vladykovi, nejspíš Olenovi. Roku 1360 se nám připomíná Jelek z Chocnějovic, po něm roku 1394 Mikuláš Kokotek z Pěncína, který však ihned Chocnějovice prodává Jandovi ze Svojevic. Později zde vládne vladyčí rod Kocňovských.⁷⁵

Faráři

Prvním zaznamenaným farářem je plebán Mikuláš, jenž zároveň zastával funkci děkana turnovského.⁷⁶ Po smrti plebána Mikuláše je roku 1394 potvrzen Konrád, kněz z Hradiště, za souhlasu podacího pána, vladyky Jandy z Chocnějovic.⁷⁷ Dále roku 1404 objevujeme plebána Kunše, jenž si vyměňuje obročí s Janem, menším mansionářem od kostela Panny Marie v Praze, za souhlasu Jandy ze Svojevic sídlícím na Chocnějovicích.⁷⁸

Fara

Farní kostel je zasvěcen sv. Havlu. Roku 1369, 1384, 1385 odvádí plebán 5 grošů, za roční desátek k roku 1399 zaplatila dvonásobný plat, v roce 1352 a 1405 činí půlroční desátek pouze 4 groše.⁷⁹

⁷⁵ SEDLÁČEK A., Hradý, zámky a tvrze Království českého X, s. 138

⁷⁶ TADRA F., AJ II, s.162

⁷⁷ TINGL F. A., LC V, s. 184

⁷⁸ EMLER J., Liber confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidiocesim VI, Praha 1883, s. 137

⁷⁹ TOMEK V. V., Registra papežských desátků, s. 82

4.4 Nudvojovice

Historie obce a podací páni

Panství i podací bylo roztržštěné. Většinou disponovali zdejší vladykové, 4 dvorce zde však příslušely do roku 1420 klášteru hradišřtskému a poté svijanskému panství. Roku 1406 se s vladyky dělí o podací právo Petr z Vartemberka.⁸⁰

Roku 1395 po smrti Vřeslava, řečeného řindel, dal král jeho dvůr Mikřovi Kokutkovi z Lařan.⁸¹

Faráři

První známý farář byl plebán Mikuláš, kterého po jeho smrti roku 1358 nahradil kněz Zdeněk presentovaný Prkořem, Janem řečeným řindelem, Rudolfem, Jindřichem a Alřbětou, vdovou po zesnulém Mladotovi z Nudvojovic.⁸² Dalřím známým farářem je až Kuneř, který se objevuje roku 1387 v souvislosti s darováním přepeřské faře.⁸³ Roku 1392 Vřech, řečený řindel, jenř tvrdil, ře je patronem kostela, a jeho bratr Jan, plebán v Turnově, podávají Jana Bohdana z Vtelna po smrti Kunře.⁸⁴ V této době nacházíme záznam o sporu o beneficium, který měl proběhnout v roce 1392 a o kterém nic konkrétního nevíme, snad měl v tomto sporu vystupovat plebán Jan.⁸⁵ Tento Jan také vystupuje roku 1402 jako svědek v případě jakéhosi dluhu arcibiskupa Olbrama.⁸⁶ Roku 1406 Petr z Vartemberka, sídlící na Veliři, Martin řečený Zlý a Petr, řečený Kyselo z Nudvojovic, panořové, presentují kněze Václava, řečeného Vlka, po smrti Janu.⁸⁷

Fara a kostel

Farní kostel sv. Jana Křtitele byl vystaven v 2. třetině 13. století, kdy ho snad měli postavit na vyvýšenině nad luhem Jizery hradiřtí cisterciáci, své počátky však má již ve starří románské stavbě z přelomu 12. a 13. století. Podle nalezené autentiky byl vysvěcen od biskupa Daniela mezi léty 1197 – 1214. Je považován za nejstarří památku v okolí Turnova.⁸⁸

Na půlročních papeřských desátcích fara odvedla v letech 1352, 1369, 1384, 1385, 1405

⁸⁰ SEDLÁČEK A., Místopisný slovník historický království českého, s. 656

⁸¹ EMLER JOSEF, Pozůstatky desk zemských Království českého roku 1541 pohořelých I, Praha 1870, s. 561

⁸² TINGL F. A., LC I/1, s. 100

⁸³ TADRA F., AJ II, s. 418

⁸⁴ TADRA F., Soudní akta konzistoře prařské III, s. 27

⁸⁵ Tamtéř, s. 38

⁸⁶ TADRA F., Soudní akta konzistoře prařské IV, Praha 1898, s. 154 - 155

⁸⁷ EMLER J., LC VI, s. 193

⁸⁸ <http://m.taggmanager.cz/cs/457> [cit. 20. 7. 2011]

pouze 3 groše, k roku 1399 dvojnásobek.⁸⁹

Z roku 1407 je zachycena donace z odkazu Jana Kokotka z Nudvojovic, který daroval kostelu 3 $\frac{3}{4}$ kopy ze vsi Rudnice na pobožnosti.⁹⁰

⁸⁹ TOMEK V. V., Registra papežských desátků, s. 82

⁹⁰ BOROŮVÝ CLEMENS, Libri erectionum archidioecesis pragensis saeculo XIV. et XV. V, Praha 1883, s. 740

4.5 Semily

Historie města a podací páni

Původně zde stávala tvrz, jejíž poloha však není přesně určena. Podací měli ve 14. století majitelé panství semilského, páni z Lemberka, asi do roku 1402, především Hašek z Lemberka. Dědictví po Haškovi z Lemberka pak připadlo Jarkovi ze Železnice z rodu Valdštejnského. Od této doby, kromě roku 1428, kdy byl pánem Semil Heník z Valdštejna, tedy spadaly Semily k hradu Pecka. Poté Semily náleží k hradu Navarov.⁹¹

Faráři

Prvním dosvědčeným farářem byl jakýsi Havel, zaznamenaný k létům 1375 a 1376. Dalším farářem v Semilech byl plebán Mikoláš, o němž se nám dochovala zmínka z roku 1381 v souvislosti s dluhem, který měl zaplatit za list.⁹² Dalším semilským farářem byl Jan, po jehož smrti nastoupil roku 1395 Marián, dříve plebán v Roprachticích, podacím pánem byl Hašek z Lemberka.⁹³ Roku 1406 presentoval Jarek ze Železnice, sídlící na Pecce, kněze Beneše z Ostroměře, kazatele od sv. Víta, po smrti Martina.⁹⁴ Plebán Beneš o rok později resignoval a jeho nástupcem se stal kněz Vít z Libčic.⁹⁵ Ten však již roku 1409 umírá a podací pán semilské fary, zbrojnoš Jarek ze Železnice, presentuje Prokopa, dříve plebána ve Smiřičně.⁹⁶ Nový plebán se objevuje až roku 1425, po smrti Prokopa Heník z Valdštejna neboli z Vranova presentuje kněze Matěje z Jeseníka.⁹⁷ Tento Matěj roku 1425 slibuje zaplatit dluh 7 grošů.⁹⁸ Následuje roku 1436 Pavel, syn Klimenta ze Sytové, po smrti Matěje, presentaci provedl Václav z Pecky.⁹⁹ O plebánu Pavlovi ze Sytové můžeme nalézt zápis týkající se svčení roku 1439.¹⁰⁰ Dovídáme se i o střídníkovi Václavovi z Turnova, jenž se dopustil přečinu proti celibátu.¹⁰¹

⁹¹ SEDLÁČEK A., Místopisný slovník historický království českého, s. 795

⁹² TADRA F., AJ II, s. 103

⁹³ TINGL F. A., LC V, s. 211

⁹⁴ EMLER J., LC VI, s. 191

⁹⁵ Tamtéž, s. 226

⁹⁶ Tamtéž, s. 272

⁹⁷ EMLER J., LC VIII - X, s. 107

⁹⁸ Tamtéž, s. 201

⁹⁹ Tamtéž, s. 263

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 251

¹⁰¹ PODLAHA ANTONÍN, Akta korektorů kléru duchovenstva diecéze pražské z let 1407 - 1410, Praha 1921, s. 7

Fara

Farní kostel byl zasvěcen sv. Petrovi a Pavlovi.

Semilský plebán platil v letech 1369, 1384, 1385, 1405 půlroční papežský desátek ve výši 12 grošů. K roku 1399 je to dvojnásobek.¹⁰²

¹⁰² TOMEK V.V., Registra papežských desátků, s. 83

4.6 Louková (Loukov u Semil)

Luková, Lukawa, Lauková, Lukowa, Lucow

Historie obce a páni

Držiteli panství i podacího byli páni z Lemberka, ves tedy patřila k panství semilskému.¹⁰³

Faráři

Z roku 1368 se nám dochovala zmínka o faráři v Loukové, tehdy Jan a Hašek, bratři z Lemberka, instalovali po resignaci plebána Vlčka kněze Mořice z Lomnice.¹⁰⁴

Fara a kostel

Fara byla spjata s kostelem sv. Stanislava.

Plebán odváděl v letech 1369, 1384 a 1385 2 groše, v roce 1399 a 1405 byla fara chudá.¹⁰⁵

¹⁰³ SEDLÁČEK A., Místopisný slovník historický království českého, s. 567

¹⁰⁴ EMLER J., Liber confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidiocesim I/2, Praha 1874, s. 110

¹⁰⁵ TOMEK V. V., Registra papežských desátků, s. 83

4.7 Bozkov

Boskov, Božkov, Bozkow

Historie obce a majitelé

Původně zde bývala tvrz, o které se ale nic pobrobného neví. Panství i podací patřilo Lemberkům, Havel Hůba z Lemberka ji pak věnoval hradištskému klášteru za spásu svého rodu. Klášter ji však brzy vyměnil, jak se můžeme dočíst ze zápisu z roku 1357, kdy postoupil opat Przedbor a klášter Hradištský Havlu ze Zvířetic k Semilům výměnou: Boskov, Roztoky, Jesenné, část Kostří a 2 rybníky pod vsí Byčina.¹⁰⁶ Roku 1363 držel Bozkov Boček z Kunštátu, roku 1380 pak Jindřich z Valdštejna a na Navarově. Hašek z Lemberka roku 1385 nabyl opět Bozkov a připojil ho k Semilům.¹⁰⁷

Faráři

Prvním zmíněným plebánem v Bozkově byl Adam, jehož nahradil po jeho smrti roku 1363 Otík, kněz z Rožďalovic, presentoval ho Boček z Kunštátu, nyní sídlící v Poděbradech.¹⁰⁸ Roku 1380 podací pán Jindřich z Navarova z Valdštejna presentuje plebána Jana ze Štěpanic, po smrti Otíka.¹⁰⁹ Plebán Jan roku 1385 měnil své obročí s Albertem (Alšíkem), plebánem v Jenišovicích, za souhlasu Haška z Lemberka.¹¹⁰ Alšík na bozkovské faře působil 10 let až do své smrti, poté Hašek z Lemberka podává do Bozkova Jana, kněze z Hořic.¹¹¹ Ten se vyskytuje v zápisu z roku 1397, v němž je řešen spor mezi Václavem, plebánem ve Zlaté Olešnici, a plebánem Janem. Pře se týká desátků z hradu Navarova a polí ve vsi Vlkovyje. Hrad se nacházel ve farnosti bozkovské, přesto však si plebán ve Zlaté Olešnici činí také nárok na desátky. Rozhodnutí bylo kompromisní, plebán ve Zlaté Olešnici bude dostávat polovinu desátků do své smrti a nebo dokud zde bude působit, avšak plebán v Bozkově má nárok na všechna ostatní farní práva. O tomto rozhodli rozhodčí: Tomiš, probošt v Jablonci, Marián, plebán ze Semil a Martin z Vysokého.¹¹² Z roku 1407 se objevuje zápis ohledně přečinu proti celibátu a v něm narážíme na Ondřeje, plebána v Bozkově a kaplana v Újezdě.¹¹³

¹⁰⁶ EMLER J., Pozůstatky desk zemských I, s. 420

¹⁰⁷ SEDLÁČEK A., Místopisný slovník historický království českého, s. 50

¹⁰⁸ EMLER J., LC I/2, s. 10

¹⁰⁹ EMLER J., Liber confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidiocesim III - IV, Praha 1879, s. 126

¹¹⁰ Tamtéž, s. 168

¹¹¹ TINGL F. A., LC V, s. 210

¹¹² TADRA F., AJ III, s. 320, 321, 322

¹¹³ PODLAHA A., Akta korektorů kléru duchovenstva diecéze pražské z let 1407 - 1410, s. 7

Roku 1433 Martin z Lomnice, plebán v Bozkově, je presentován ke kostelu v Sobotce.¹¹⁴

Fara a kostel

Havel Hůba z Lemberka věnoval hradištskému klášteru les, který mniši vypálili, a na jeho místě založili faru a kostel sv. Marie.¹¹⁵

Na papežských desátcích odváděl farář půlroční desátek v letech 1369, 1384, 1385, 1405 6 grošů, roku 1399 12 grošů ročního desátku.¹¹⁶

¹¹⁴ EMLER J., LC VIII - X, s. 189

¹¹⁵ ŠIMÁK J. V., Středověká kolonisace v zemích českých, s. 789

¹¹⁶ TOMEK V. V., Registra papežských desátků, s. 83

4.8 Vlastibořice

Wlastyborzicz, Wlastiborzicz

Historie obce a podací páni

Panství i podací náleželo domácím pánům. Roku 1357 patřilo Slaviboru z Vlastibořic. V polovině 14. století se vladýcká dcerka Anežka z Vlastibořic, dcera Slavibora, provdala za Ješka z Vartemberka na Děčíně a dostala se tak do panského stavu. Po smrti manžela prodala v roce 1379 Anežka své dědictví včetně práva podacího při kostele sv. Kateřiny za 49 kop Hanuši Pancíři ze Smojna a jeho dětem.¹¹⁷ Zvláštní je, že léta 1393 a 1397 ne Hanuš, nýbrž Ctibor Hrádek z Vlastibořic se vyskytuje jako podací pán zdejšího kostela a teprve v letech 1398 - 1404 se setkáváme s Hanušem. Zdá se, že podací právo se střídalo mezi oběma rody. Některé právo měl přitom i Petr z Vartemberka, v květnu roku 1398 byl však podacím pánem již Hanuš sám. Další majitel vladectví, kterého známe, Chval z Vlastibořic, zemřel roku 1407 a Hanuš Pancíř prokázal, že má právo na jeho zboží. Ještě další dva roky potom byli pány bratři Hanuš a Albert Pancířové, bezpochyby synové předešlého. Po nich následoval Bedřich, vladýka neznámého rodu, uvádí se jako pán na Vlastibořicích. Po něm jeho nástupce, Václav Doubravec z Doubravan, držel Vlastibořice k hradu Frýdštejnu a zemřel roku 1424 bezdětný, proto král Zikmund zboží daroval téhož roku, Jankovi z Doubravan a Bohuši z Kováně. Tvrz se připomíná ještě v roce 1424, ale později zpusťla. V roce 1483, když Vlastibořice připadly po vymření Loučenských z Kopidlna na krátkou dobu králi Vladislavu II., byla vlastibořická tvrz již pustá.¹¹⁸

Faráři

Z roku 1380 se nám dochoval zápis o presentovaném kleriku Jindřichovi, jenž stanovuje své prokurátory.¹¹⁹ Po něm následuje Albert, o kterém se také dovídáme roku 1382 v souvislosti s prokurátory.¹²⁰ Václav, plebán v Unhošti, se stal plebánem ve Vlastibořicích roku 1393, kdy si vyměnili fary s Albertem, to vše za souhlasu podacího pána panoše Ctibora řečeného Hrádka z Vlastibořic.¹²¹ Václav již roku 1397 resignuje z důvodu výměny s Hankem, dříve plebánem

¹¹⁷ EMLER J., Pozůstatky desk zemských Království českého roku 1541 pohořelých I, s. 457

¹¹⁸ SEDLÁČEK A., Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, s. 210

¹¹⁹ TADRA F., AJ II, s. 46

¹²⁰ Tamtéž, s. 135

¹²¹ TINGL F. A., LC V, s. 161

v Žatci, opět za souhlasu Ctibora z Vlastibořic.¹²² O rok později již funkci plebána ve Vlastibořicích vykonává Jan, dříve plebán v Brništi, který si vyměnil obročí s předchozím plebánem Hankem, podací pán Hanuš řečený Pancíř z Vlastibořic.¹²³ K této výměně však nedošlo, poněvadž ještě téhož roku figuruje v zápise Hanko, který si vyměňuje působiště s Martinem, plebánem v Drchlavě, tuto výměnu odsouhlasil panoš Hanuš Pancíř.¹²⁴ Roku 1402 pan Hanuš Pancíř dává souhlas s další výměnou, a to předchozího plebána Petra za Jana, dříve plebána v Jablkynicích.¹²⁵ Tento Jan byl snad také plebánem v Bedřichovicích a roku 1404 si vyměňuje obročí s Havlem, plebánem v Brništi, za souhlasu Hanuše Pancíře.¹²⁶ Kněz Jan Rudil, řečený Knoblach, jako plebán do Vlastibořic nastupuje roku 1409 po smrti Havla, presentují ho bratři Hanuš Pancíř a Albert Pancíř z Vlastibořic.¹²⁷ Dalším plebánem se stává roku 1417 plebán Petr po resignaci Jana z důvodu výměny obročí, odsouhlasené pánem Bedřichem z Vlastibořic.¹²⁸ Další záznam pochází z roku 1424, v němž Urban, plebán v Čisté, přebírá faru ve Vlastibořicích po výměně s předchozím farářem Václavem, podacím pánem byl Václav z Dubravan sídlící na Frýdštejně.¹²⁹ Ještě za podacího pána Jana z Dubravic nastupuje roku 1425 kněz Jan z Kováně po smrti Urbanu.¹³⁰ Roku 1432 podací Jan z Kováně presentoval kněze Valentina z Kováně, po resignaci Jana.¹³¹

Fara

Farní kostel sv. Kateřiny vznikl ve 12. století. Místní zemani byli zřejmě i stavebníky zdejšího kostela.

Plebán vlastibořický platil v letech 1352, 1369, 1385, 1394, a 1405 6 grošů, v roce 1399 odvedl roční desátek 12 grošů.¹³²

¹²² Tamtéž, s. 279

¹²³ Tamtéž, s. 299

¹²⁴ Tamtéž, s. 307

¹²⁵ EMLER J., LC VI, s. 79

¹²⁶ EMLER J., LC VI, s. 127

¹²⁷ EMLER J., LC VI, s. 272

¹²⁸ EMLER J., LC VII, s. 219

¹²⁹ EMLER J., LC VIII - X, s. 85

¹³⁰ Tamtéž, s. 103

¹³¹ Tamtéž, s. 185

¹³² TOMEK V. V., Registra papežských desátků, s. 82

4.9 Letařovice

Latarouicz, Letarowicz, Letarzouicz

Historie obce a podací páni

Ve 14. a 15. století patřily Letařovice johanitům, příslušným k dubské komendě. Po roce 1437 se staly zemanským sídlem.¹³³

Faráři

Faráře známe v tomto období pouze dva, a to ze zápisu z roku 1418 o knězi Augustinovi, kterého po smrti plebána Petra presentoval Jindřich z Nové, komtur johanitského kláštera.¹³⁴

Fara

Fara byla spjata s kostelem sv. Jakuba Staršího. Poprvé se připomíná roku 1363, ale již roku 1623 fara zanikla. Z původní gotické stavby kostela se zachovaly obvodové zdi z 2. poloviny 14. století a zbytky nástěnných maleb.¹³⁵ Roku 1352, 1369, 1384, 1385 a 1405 platí fara na papežských desátcích 6 grošů. V roce 1399 tato částka stoupne na 12 grošů.¹³⁶

¹³³ SEDLÁČEK A., Místopisný slovník historický, s. 508

¹³⁴ EMLER J., LC VII, s. 254

¹³⁵ http://cs.wikipedia.org/wiki/Kostel_svat%C3%A9ho_Jakuba_Star%C5%A1%C3%ADho_%28Leta%C5%99ovice%29 [cit. 20. 7. 2011]

¹³⁶ TOMEK V. V., Registra papežských desátků, s. 82

4.10 Hodkovice nad Mohelkou

Hodcouicz, Hodkouicz, Libenow, in Chodonibus, Liebenau

Historie obce a podací páni.

Panství i podací náleželo ve 14. století pánům z Dražic. Mezi lety 1376 - 1378 patřilo Janovi z Bibrštejna, od roku 1385 se staly příslušenstvím hradu Frýdštejn, pak se i s panstvím frýdštejnským dostaly k dubskému panství.¹³⁷

Faráři

Roku 1359 nalézáme kněze Petra ze Světlé po smrti Václava, podací vykonávali Jan starší a jeho syn Jan z Dražic.¹³⁸ Téhož roku Petr umírá a je nahrazen Řehořem, knězem z Přestavlk.¹³⁹ Řehoř zůstává hodkovickým plebánem až do své smrti roku 1376, poté ho vystřídal kněz Jan z Libavy, presentuje Jan z Bíbrštejna.¹⁴⁰ O dva roky později dochází k výměně Jana za Petra, plebána v Šluknově, za souhlasu Jana z Bíbrštejna.¹⁴¹ Novým plebánem hodkovickým se v roce 1385 stal z důvodu výměny Pavel, plebán ve Vykleku, podacím pánem byl Bohunek Poklice z Frýdštejna.¹⁴² Pavel umírá roku 1414 a byl vystřídán knězem Václavem z Hodkovic podaným Vaňkem z Kováně neboli z Frýdštejna.¹⁴³ Je možné, že tento Václav již byl plebánem v Květkově. Po něm pán Bohouš z Kováně sídlící na Frýdštejně roku 1432 presentuje Jana, kněze z Kováně, po odchodu Václava, který nejspíš, jak vyplývá z následujícího zápisu, dosáhl kostela v Týnu.¹⁴⁴ Po smrti Jana o dva roky později tentýž podací pán dosadil Václava, kněze z Hodkovic, jenž dříve nejspíš vykonával funkci plebána v Týnu, je možné, že se jedná o stejného Václava, který již plebánem v Hodkovicích byl.¹⁴⁵

Fara

V letech 1352, 1369, 1384, 1385 a 1405 odváděl farář kostela sv. Prokopa 12 grošů. Pouze v roce 1399 to bylo 24 grošů ročního desátku.¹⁴⁶

Roku 1409 Petr Horký z Chvistonos věnuje 5 kop úroku z Chvistonos na založení kaplanství.¹⁴⁷

¹³⁷ SEDLÁČEK A., Místopisný slovník historický Království českého, s. 226

¹³⁸ EMLER J., LC I/2, s. 18

¹³⁹ Tamtéž, s. 26

¹⁴⁰ EMLER J., LC III - IV, s. 61

¹⁴¹ Tamtéž, s. 99

¹⁴² Tamtéž, s. 167

¹⁴³ EMLER J., LC VII, s. 112

¹⁴⁴ EMLER J., LC VIII - X, s. 183

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 232

¹⁴⁶ TOMEK V. V., Registra papežských desátků, s. 82

¹⁴⁷ KURKA J., Archidiakonáty, s. 302

4.11 Přáslavice

Przaslauicz, Przialawicz, Przaslawycz

Historie obce a podací páni

Na katastru obce Karlovice stávala v minulosti ves Přáslavice. Obec spadala pod majetek hradu Valdštejn a poté k hradu Hrubá Skála, ves zanikla v 15. století. Farní ves Přáslavice je známa již od roku 1278.¹⁴⁸

Pánové z Valdštejna byli majiteli obce i podacího. Prezentační právo si Valdštejnové podrželi, i když valdštejnské panství již k jejich majetku nenáleželo, ponechali si totiž nějakou nivu, podle zápisu z roku 1407 nejspíš chmelnici, s níž spojili kostelní podací. Roku 1406 se dovídáme o převodu majetku a podacího práva v Přáslavicích, Jarek z Děblic, z rodu valdštejnských, převádí svůj majetek, konkrétně svoji část podacího práva v Přáslavicích, Heníkovi z Valdštejna na Štěpanicích.¹⁴⁹

Faráři

Prvním zaznamenaným farářem byl nejspíše Otto, který nastoupil roku 1358 z důvodu výměny za souhlasu Jaroslava z Valdštejna.¹⁵⁰ Dalším byl asi roku 1360 Zdeněk, který roku 1364 dosáhl kostela v Rajšicích. Po něm podací pán Jarek z Valdštejna presentoval kněze Mikuláše z Újezda.¹⁵¹ Další informace o faráři v Přáslavicích se objevuje až roku 1384, kdy Jarek z Lomnice neboli z Valdštejna presentuje svého kaplana, kněze Martina, po resignaci Mikuláše. Roku 1406 po smrti plebána Martina nastupuje kněz Jan z Rožďalovic, podacím pánem je Heník z Valdštejna sídlící na Štěpanicích.¹⁵² Roku 1407 se vyskytuje jistá pře o beneficium mezi dvěma presentovanými, jednoho presentoval vartemberský pán sídlící na Valdštejně a druhého štěpanický Valdštejn patrně jako majitel chmelnice, o níž zástupce jednoho z presentovaných tvrdí, že musí být dokázáno, že chmelnice není vrchnostenská, ale zádušní.¹⁵³

Fara

Farní kostel sv. Jiří odváděl 6 grošů půlročního desátku v letech 1352, 1369, 1384, 1385 a 1405, pouze roku 1399 tato částka činila 12 grošů.¹⁵⁴

¹⁴⁸ SEDLÁČEK A., Místopisný slovník historický, s. 725

¹⁴⁹ TADRA F., Soudní akta konzistoře pražské V, Praha 1899, s. 231

¹⁵⁰ TINGL F. A., LC I/1, s. 19

¹⁵¹ EMLER J., LC I/2, s. 38

¹⁵² EMLER J., LC VI, s. 191

¹⁵³ TADRA F., Soudní akta konzistoře pražské VI, Praha 1900, s. 6

¹⁵⁴ TOMEK V. V., Registra papežských desátků, s. 82

4.12 Jenišovice

Jenyssouicz, Jenissouicz, Jeniczowicz, Jeniczouicz, Jenissieouicz, Jenissowicz, Genessowicz, Genissowicz, Jenyssow, Jenissow

Historie obce a podací páni

Ves původně náležela od roku 1143 Strahovskému klášteru, později, nejspíše roku 1184, přešel pod klášter v Mnichově Hradišti. Ten ji drží především mezi lety 1367 - 1418. Od roku 1420 drží obec Jan z Vartemberka v zástavě. Dalším vlastníkem se stal Heník z Valdštejna.¹⁵⁵

Faráři

Prvním farářem zde byl Štěpán, jenž si roku 1367 vyměnil své působíště s Alšíkem, oltářníkem u sv. Mikuláše v Praze, k této výměně dal souhlas opat hradištský Wernher.¹⁵⁶ Alšík (Albert) zůstal jenišovickým farářem do roku 1385, poté opět došlo k výměně, a to s Janem, plebánem v Bozkově, podacím pánem byl stále opat hradištský.¹⁵⁷ Plebán Jan, jak se dozvídáme, půjčil roku 1398 Matěji, panoši z Frimburka, 2 kopy a 12 grošů.¹⁵⁸ (Tento Jan snad měl pronajmout své beneficium Ondřejovi z Nového Města pražského.)¹⁵⁹ Po resignaci plebána Jana z důvodu výměny přichází roku 1418 na faru Filip, plebán z Rychnova.¹⁶⁰ Ten zde měl působit jako plebán až do roku 1425, kdy měl být z důvodu neobjasněného provinění sesazen a nahrazen Valentinem, dříve plebánem v Rychnově. Podacím pánem v této době je kromě opata hradištského také Jan mladší z Vartemberka.¹⁶¹ Avšak nakonec k tomuto nejspíše nedošlo, neboť se dovídáme, že roku 1435 nastoupil kněz Václav z Nymburka po Filipově úmrtí, presentuje Václav, opat hradištský.¹⁶²

Fara

Zakladatelem fary byl klášter v Mnichově Hradišti. První zmínka o kostelu je z roku 1348.¹⁶³ Jenišovický farář odváděl půlročně na papežských desátkách roku 1352, 1369, 1384, 1385 12 grošů, v roce 1405 se tato suma navýšila na 16 grošů, k roku 1399 24 grošů ročního desátku.¹⁶⁴

¹⁵⁵ SEDLÁČEK A., Místopisný slovník historický, s. 363

¹⁵⁶ EMLER J., LC I/2, s. 85

¹⁵⁷ EMLER J., LC III - IV, s. 168

¹⁵⁸ TADRÁF., AJ III, s. 399

¹⁵⁹ PODLAHA A., Akta korektorů kléru, s. 7

¹⁶⁰ EMLER J., LC VII, s. 273

¹⁶¹ EMLER J., LC VIII - X, s. 105

¹⁶² Tamtéž, s. 246

¹⁶³ SEDLÁČEK A., Místopisný slovník historický, s. 363

¹⁶⁴ TOMEK V. V., Registra papežských desátků, s. 82

4.13 Roprachtice

Roprechtice, Roppertiulla, Rozprachtice

Historie obce a páni

V letech 1368 - 1395 náležela ves k Sytovému, držel ji Jan z Valdštejna. Od roku 1413 patřil Štěpanickým z Valdštejna.¹⁶⁵ Nejspíše pak část Roprachtic s podacím patřila k Sytové Horní - Valdštejnům a část bez podacího k Sytové Dolní, tedy hrádku v Loukové, v držení Lemberků. Roku 1437 se projednávala pozůstalost po vymřelých Lembercích na Sytovém. Alžběta, manželka Haška z Lemberka, měla zapsané věno na Sytovém, Těšnově, Podole, Rybnice, Rbousích, Roprachticích a v Loukově.¹⁶⁶

Faráři

První záznam o zdejších faráři pochází z roku 1368, kdy plebán Petr z důvodu výměny odchází do Úbislavic a za souhlasu panoše Jana z Roprachtic nastupuje Jan.¹⁶⁷ Roku 1371 opět za podacího pána Jana z Roprachtic, řečeného z Valdštejna, přichází po smrti Jana Kuník, kněz z Rovenska.¹⁶⁸ Další známý farář se v pramenech objevuje až roku 1395 a je jím plebán Marián, po jehož odchodu na plebánii semilskou presentuje Jan z Valdštejna, sídlící na Sytovém, Jiřího, kněze z Lomnice.¹⁶⁹ Marián je též zmíněn v souvislosti se sporem o faru v Olešnici.¹⁷⁰ Následuje plebán Petr, jenž umírá roku 1413, presentující Hynek z Valdštejna na Štěpanicích podává plebána, jehož jméno není v zápisu čitelné.¹⁷¹ Jan, plebán v Brodě, si vyměňuje roku 1425 své obročí s Janem, zdejším plebánem, za souhlasu Jana z Valdštejna na Štěpanicích.¹⁷²

Fara a kostel

Z roku 1392 je nám zachováno věnování pro farní kostel Nejsvětější Trojice. Jarek z Valdštejna, věnuje kostelu ½ kopy úroku z Roprachtic a roku 1393 Václav, řečený Věrduňk, ze Železnice, a Hynek Valdštejn též ½ kopy z Roprachtic.¹⁷³

Plebán odváděl v letech 1369, 1384, 1385, 1405 6 grošů, roku 1399 dvojnásobek.¹⁷⁴

¹⁶⁵ SEDLÁČEK A., Místopisný slovník historický, s. 776

¹⁶⁶ KURKA J., Archidiakonáty, s. 308

¹⁶⁷ EMLER J., LC I/2, s. 101

¹⁶⁸ TINGL F. A., LC II, s. 49

¹⁶⁹ TINGL F. A., LC V, s. 221

¹⁷⁰ TADRA F., AJ III, s. 141

¹⁷¹ EMLER J., LC VII, s. 77

¹⁷² EMLER J., LC VIII - X, s. 107

¹⁷³ KURKA J., Archidiakonáty, s. 308

¹⁷⁴ TOMEK V. V., Registra papežských desátků, s. 83

4.14 Jablonec nad Nisou

Jablonecz, Jablonec německý, Gablenecz, Gablenz, Gablonecz

Historie a páni

Přes původní pány Jaroslava ze Železnice a Zdeňka z Valdštejna se fara dostala do vlivu pánů z Dražic (frýdštejnští), kteří byli oddáni cyriakům, proto se tomuto řádu (cyriakům u sv. Kříže v Praze) tento statek dostal do rukou.¹⁷⁵ Ves patřivala k panství Malá Skála.¹⁷⁶

Faráři

Plebán Šebestián byl prvním farářem zdejší fary, roku 1356 byl presentován převorem kláštera cyriaků Albertem.¹⁷⁷ Tentýž podací pán presentuje v roce 1361 člena řádu Lva, jelikož Šebestián dosáhl benefícia v Sačanech.¹⁷⁸ Lev resignuje již o rok později a je nahrazen Havlem.¹⁷⁹ Havel zastává funkci plebána v Jablonci pouze do roku 1363 do své smrti a opat cyriaků podává Mikuláše.¹⁸⁰ O rok později je po resignaci Mikuláše podán Jan.¹⁸¹ Roku 1374 převor Jan podává Sigfrída, po resignaci Mořice.¹⁸² Roku 1376 došlo k další změně, Sigfríd odešel a převor podal Jana.¹⁸³ Dalšího plebána známe až ze zápisu z roku 1410, kdy převor Jan presentoval Václava po resignaci Laurina.¹⁸⁴ Roku 1418 Václav dosáhl proboštvství v Libochovicích a za něj převor Mikuláš dosadil Benedikta.¹⁸⁵

Fara a kostel

Jablonecký farní kostel sv. Anny neodevzdává v letech 1369, 1384 a 1399 nic, protože je chudý.¹⁸⁶

¹⁷⁵ TINGL F. A., LC I/1, s. 26

¹⁷⁶ SEDLÁČEK A., Místopisný slovník historický, s. 348

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 26

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 166

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 84

¹⁸⁰ EMLER J., LC I/2, s. 22

¹⁸¹ Tamtéž, s. 61

¹⁸² EMLER J., LC III - IV, s. 21

¹⁸³ Tamtéž, s. 54

¹⁸⁴ EMLER J., LC VII, s. 9

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 259

¹⁸⁶ TOMEK V. V., Registra papežských desátků, s. 83

4.15 Hruštice

Hrusycyz, Hrussicz, Russicz

Historie obce a páni

Rodové sídlo Hruštice se nacházelo na území dnešního Turnova, avšak je tu řada nejasností. Například, kde by sídlo mohlo stát a proč bylo opuštěno. Hruštický grunt prý zahrnoval pozemky v údolí Stebeňky pod kostelem svatého Matěje, avšak jeho rozsah je tak malý, že vzbuzuje podezření, zda Hruštice byla skutečně vsí. Také roku 1514 máme zprávy o tom, že Hruštice není vsí, ani vsí pustou, tudíž musela zaniknout již o mnoho let dříve. Podací farního kostela svatého Matěje patřilo pánům valdštejnského dílu, ale ten byl kolem roku 1300 rozdělen. Důvod spočíval v tom, že si Vok vystavěl na valdštejnské části panství hrad Rotštejn, a vzhledem k tomu, že se kostel sv. Matěje, ještě spolu s kostelem v Přáslavicích, rozkládal na pomezí obou dílů, podací právo na Hruštici bylo rozděleno mezi rotštejnskou část a část valdštejnskou. Naproti tomu kostel v Přáslavicích náležel pouze valdštejnskému dílu.¹⁸⁷

Zajímavostí je, že ačkoliv kolem roku 1380 již panství valdštejnské převzal rod vartemberský - ralský, přesto si Valdštejnové na čas ještě ponechali hruštické podací, což dosvědčuje zápis z roku 1406, kdy Jaroslav z Deblíc převádí hruštické kostelní podací Janu Rotštejnskému.¹⁸⁸

Faráři

První farář byl Konrád, po jehož smrti roku 1362 se stal správcem fary Zdeněk, kněz z Vyskře, podacími páni byli Hynek z Lomnice, jeho bratr Jan z Chlumce, Půta a Zdeněk bratři z Valdštejna.¹⁸⁹ O rok později byl po smrti Zdeňka presentován Markvart, kněz z Vesce, a to podacími pány Janem z Rotštejna, Janem z Valdštejna, Půtou tamtéž, panoši Jarkem a Zdeňkem z Valdštejna a z Hruštice.¹⁹⁰ Roku 1375 nalézáme zmínku o plebánovi Markvartovi, který vystupuje jako svědek ve sporu mezi služebníkem Všech svatých a Šíchem z Nové Vsi.¹⁹¹ Další zápis z roku 1383 se týká stanovení střídavého podávání mezi Janem z Rotštejna jeho nástupci a Jarkem z Valdštejna. Plebánem se stává Beneš, kněz z Rotštejna.¹⁹² Roku 1409 Jan z Rotštejna presentuje po smrti Beneše, děkana, Michaela, kněze z Hořepníka.¹⁹³ Roku

¹⁸⁷ KURKA J., Archidiakonáty, s. 298

¹⁸⁸ TADRA F., AJ V, s. 231

¹⁸⁹ TINGL F. A., LC I/1, s. 170

¹⁹⁰ EMLER J., LC I/2, s. 28

¹⁹¹ TADRA F., Soudní akta konzistoře pražské I, Praha 1893, s. 109

¹⁹² TADRA F., AJ II, s. 233

¹⁹³ EMLER J., LC VI, s. 282

1410 se však vyskytla neshoda mezi podacími pány, neboť Jan z Rotštejna presentoval kněze Michaela a Jindřich z Vartemberka zase Václava, oltářníka kostela Panny Marie v Praze, nakonec Václav ustupuje ze sporu a plebánem se stává Michael.¹⁹⁴ Roku 1415 nastupuje plebán Václav, o něm je zmínka v souvislosti s donací vdovy Žofky.¹⁹⁵ V souvislosti s dluhem, který měl u plebána hruštického, se dovídáme o zvoníku Janovi.¹⁹⁶ Posledním doloženým farářem z tohoto období je Havel presentovaný Václavem Paldrou, sídlícím na Rotštejně, po smrti plebána Jana roku 1433, tento presentovaný má zaplatit 20 grošů pod pohružkou exkomunikace.¹⁹⁷

Fara a kostel

První písemné zmínky o kostelu svatého Matěje pocházejí z 2. poloviny 14. století, avšak samotná existence kostela, nacházejícího se na území tehdejšího dvorce Jaroslava z Hruštic, je nejspíše spjatá již s 1. polovinou 13. století.¹⁹⁸

Hruštická fara existovala do 15. století, tehdy se stala farou kališnickou, a protože v této době bylo málo duchovních, fary zanikaly a stávaly se součástí jiných far, Hruštic se dostala pod správu turnovské fary ještě s Přáslavicemi a Nudvojovicemi. V 16. století se farní kostel stal filiálním.¹⁹⁹

Z knih erekčních se můžeme dozvědět, že roku 1415 Žofka, vdova po Janu z Rotštejna, se rozhodla věnovat plný desátek ze dvora pod Rotštejnem, z dvora ze vsí Klokočka a Žebrák, za to však plebán Jan dostal více povinností.²⁰⁰

K roku 1352 odvádí hruštický farář 12 grošů, stejně tak jako v letech následujících 1369, 1384, 1385, 1405. Kromě roku 1399, kdy odvedl 24 grošů.²⁰¹

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 285

¹⁹⁵ KURKA J., Archidiakonáty, s. 299

¹⁹⁶ TADRA F., Soudní akta konzistoře pražské VII, Praha 1900, s. 115

¹⁹⁷ EMLER J., LC VIII - X, s. 194

¹⁹⁸ ŠIMÁK J. V., Soupis památek, s. 32

¹⁹⁹ ŠIMÁK J. V., Příběhy města Turnova nad Jizerou, s. 13 - 14

²⁰⁰ KURKA J., Archidiakonáty, s. 299

²⁰¹ TOMEK V. V., Registra papežských desátků, s. 83

4.16 Železný Brod

Broda, Brod, Brodecz

Historie obce a její páni

Brod vznikl pravděpodobně v 11. nebo ve 12. století při zemské obchodní stezce, která vedla z Prahy do Německa a Polska, sloučením dvou vsí, z nichž první stála na vyšším svahu při faře, druhá se rozprostírala dole u Jizery. Písemné památky máme až ze 13. stol., kdy se dovídáme z urbáře pražské diecéze, že zde byl kostel a fara. Obec i podací patřila držitelům Brodu. Již ve 14. století patřil Brod pánům ze Železnice, kteří tu i sídlili. Roku 1363 jsou pány Václav a Bohuslav, bratři ze Železnice. Od roku 1386 drží Brod Zdeněk z Valdštejna a ze Štěpanic, Jarek z Brodu prodává Brod roku 1404 Beneši a Haškovi, bratrům z Valdštejna, roku 1414 se stal majitelem Mikuláš z téhož rodu.²⁰²

Faráři

Roku 1363 podali Václav a Bohuslav ze Železnice Martina, kněze z Drahoraz, po smrti Mikuláše.²⁰³ Další správce fary, Heřman, klerik z Roztok, byl presentován Václavem z Brodu až roku 1371 po smrti Martina.²⁰⁴ Dalším plebánem se stal Bartoloměj, jenž roku 1374 umírá, a po něm následuje klerik Václav, syn Havla z Újezda, instaloval jej Václav z Třebňouševsi.²⁰⁵ (Roku 1373 se nám dochovala jakási pře plebána Petra z Brodce s Janem z Dražic.)²⁰⁶ Další zápisy máme až z roku 1392, kdy nastupuje Matěj po smrti Václavu, podacím pánem byl Zdeněk z Valdštejna.²⁰⁷ Roku 1402 se v souvislosti s pronájmem farních důchodů v Zebíně setkáváme s vikářem kostela v Brodu, Janem, který zde figuruje jako svědek.²⁰⁸ Matěj byl plebánem v Brodu do roku 1404, po jeho smrti jeho funkci převzal Jan, klerik z Brodu, presentovaný Benešem a Haškem, bratry z Dětenic.²⁰⁹ Roku 1407 se dovídáme o střídníkovi Mikuláši, který se měl dopustit přečinu proti celibátu.²¹⁰ Dalším dochovaným farářem byl Václav, který si roku 1414 za souhlasu Mikuláše z Dětenic vyměnil své obročí s Bartolomějem, plebánem v Blížkově.²¹¹ Někdy mezi těmito zápisy se objevuje jméno plebána

²⁰² SEDLÁČEK A., Místopisný slovník historický, s. 70

²⁰³ EMLER J., LC I/2, s. 25

²⁰⁴ TINGL F. A., LC II, s. 63

²⁰⁵ EMLER J., LC III – IV, s. 19

²⁰⁶ TADRA F., AJ I, s. 41, 51

²⁰⁷ TINGL F. A., LC V, s. 137

²⁰⁸ TADRA F., AJ IV, s. 152

²⁰⁹ EMLER J., LC VI, s. 117

²¹⁰ PODLAHA A., Akta korektorů kléru, s. 7

²¹¹ EMLER J., LC VII, s. 102

Jana, který již v roce 1419 nebyl brodeckým farářem a byl ustanoven k faře ve Smřičnu.²¹²

Roku 1425 máme zmínku o Janovi, plebánovi z Brodu, který si vyměňuje působíště s jiným Janem, plebánem v Roprachticích.²¹³

Nalézáme rovněž zápis o svěcení z roku 1374, vysvěcen byl Václav, plebán z Brodce, na podjáhna.²¹⁴

Fara a kostel

Dřevěný kostel sv. Jakuba vznikl nespíše někdy před rokem 1316. Plebán v Brodu musel platit roku 1369, 1384, 1385 3 groše, k roku 1399 a 1405 neodvedl nic.²¹⁵

²¹² EMLER J., LC VII, s. 282

²¹³ EMLER J., LC VIII - X, s. 107

²¹⁴ TADRA F., AJ I, s. 101

²¹⁵ TOMEK V. V., Registra papežských desátků, s. 83

4.17 Bzí

Bzy, Bzie

Historie obce a podací

Panství i podací náležela majitelům Bzí. Středověká obec Bzí byla založena již ve 13. století pravděpodobně na nejvýchodnější hranici rozsáhlého dominia cisterciáckého kláštera Hradiště. Dříve se obec jmenovala Nábzí.²¹⁶ Původně patřila Bzí ke statku železnobrodskému, ale roku 1416 ho vlastnil Václav ze Všejam a Mikuláš z Kojetic. V 15. století patřila ves již k valdštejnskému panství Skály.²¹⁷

Faráři

V pořadí druhým správcem fary v Bzí se stal roku 1361 po smrti Jana Mořic, kněz z Brodu, presentovaný Jarkem z Brodu.²¹⁸

Bohužel se další jméno faráře v pramenech objevuje až roku 1416, kdy podací Václav ze Všejam a Mikuláš z Kojetic a Markéta podávají Marka, kněze z Lomnice, po smrti Kuníka.²¹⁹

Fara a kostel

Kostel Nejsvětější Trojice a fara odvádí v letech 1352, 1369, 1384, 1385, 1405 6 groše, krom roku 1399, kdy odvádí 12 grošů.²²⁰

²¹⁶ <http://www.obecbzi.cz/oobci.php> [cit. 20. 7. 2011]

²¹⁷ SEDLÁČEK A., Místopisný slovník historický, s. 93

²¹⁸ TINGL F. A., LC I/1, s. 144

²¹⁹ EMLER J., LC VII, s. 202

²²⁰ TOMEK V. V., Registra papežských desátků, s. 82

4.18 Držkov

Dirzc(k)ow, Drzkow

Historie obce a páni

Prvním majitelem byl vladyka Jarek z Držkova, po němž následoval Hynek Krušina z Lichtemburka, který předal Držkov řádu cyriaků, o čemž se dovídáme ze zápisu z roku 1361, kdy odevzdal arcibiskup Arnošt, ovšem s vůlí nejmenovaného patrona, kostelní právo cyriakům z Prahy.²²¹ V 15. století se stává majetkem světských pánů a součástí panství Navarov.²²²

Faráři

Po smrti prvního doloženého plebána v Držkově, Jana, roku 1356 je Jarkem z Držkova presentován Matěj.²²³ Dva roky poté Matěj umírá a je nahrazen Mikulášem, knězem z Bydžova, podacím byl tehdy Hynek řečený Krušina z Lichtemburku.²²⁴ Plebán Mikuláš se na držkovské faře zdržel do roku 1361, po jeho odchodu se dostává fara do rukou cyriaků.²²⁵ Prvním správcem na držkovské faře byl člen řádu Jan, jenž byl po své resignaci roku 1364 zastoupen Mikulášem.²²⁶ Ještě téhož roku Mikuláš odchází a Albert, převor cyriaků, podává Zdeňka.²²⁷ Další plebán se nám připomíná až roku 1393, kdy je Ondřej po své resignaci nahrazen Janem podaným též Janem, převorem cyriaků.²²⁸ Resignace Jana roku 1418 způsobí příchod Prokopa z Orlíka, jenž byl presentován převorem Mikulášem.²²⁹

Fara

Kostel sv. Bartoloměje musel odvádět v letech 1369, 1384, 1385, 1405 6 grošů, k roku 1399 12 grošů.²³⁰

²²¹ TINGL F. A., LC I/1, s. 166

²²² SEDLÁČEK A., Místopisný slovník historický, s. 172

²²³ TINGL F. A., LC I/1, s. 25

²²⁴ Tamtéž, s. 141

²²⁵ TINGL F. A., LC I/1, s. 166

²²⁶ EMLER J., LC I/2, s. 61

²²⁷ Tamtéž, s. 72

²²⁸ TINGL F. A., LC V, s. 161

²²⁹ EMLER J., LC VII, s. 276

²³⁰ TOMEK V. V., Registra papežských desátků, s. 83

4.19 Olešnice Zlatá

Olessnicz, Olesna

Historie obce a páni

První zmínky o Olešnici pochází údajně již z roku 1033, kdy snad zde měl vzniknout kostel.²³¹ Panství i podací náleželo pánům - roku 1363 Haškovi z Lemberka, od roku 1383 Beneši z Veselí, dále pak od roku 1391 Václavu z Vartemberka. Od roku 1424 byl součástí hradu Níštějka.²³²

Faráři

Roku 1363 podací pán Havel z Lemberka presentoval klerika Valentina po smrti plebána Václava.²³³ Ještě téhož roku nový podací pán Hašek z Lemberka podává jiného plebána, po smrti Václava nastupuje kněz Petr z Hořiněvsi.²³⁴ Po resignaci plebána Petra roku 1383 presentuje Beneš z Veselí kněze Haška z Vlhavy.²³⁵ Roku 1391 došlo k výměně obročí mezi plebánem Haškem a Václavem, plebánem z Rokytnice, za souhlasu Václava z Vartemberka. Z roku 1397 se nám dochoval spor, který vedl Václav, plebán v Olešnici, s plebánem Boskovským, viz. Bozkov.²³⁶ Václav zde vykonával tuto funkci do roku 1424, kdy po jeho smrti nastoupil Cyril, kněz ze Sobotky, kterého presentoval podací pán Václav z Níštějky, z rodu Jenštejnských.²³⁷

Fara a kostel

Fara byla spjata s kostelem sv. Martina. Plebán odváděl v letech 1369, 1384, 1385 3 groše, kromě roku 1405, kdy neodvádí nic z důvodu chudoby a roku 1399, kdy odvedl roční desátek 6 grošů.²³⁸

²³¹ <http://www.zlata-olesnice.cz/7056/obec-zlata-olesnice/> [cit. 20. 7. 2011]

²³² SEDLÁČEK A., Místopisný slovník historický, s. 664

²³³ EMLER J., LC I/2, s. 15

²³⁴ Tamtéž, s. 27

²³⁵ EMLER J., LC III – IV, s. 156

²³⁶ TADRA F., AJ III, s. 321

²³⁷ Tamtéž, s. 75

²³⁸ TOMEK V. V., Registra papežských desátků, s. 83

4.20 Vysoké

Alta civitas, Hohendstadt, Wyssoky, Wyssoka

Historie obce a páni

Jako Alta ciuitas, tedy město Vysoká, se jednoznačně objevuje až roku 1354. Vrchnost, která město založila, a panovníka, který udělil městu jeho práva, s jistotou neznáme, nejspíše to byli páni z Valdštejna, kteří jsou tedy první známou vrchností ve Vysoké, kterým město sloužilo jako hospodářské středisko zboží hradu zvaného Nístějka. Držitelé Nístějky tedy byli i držiteli Vysoké. Roku 1354 to byli Valdštejnové Heník Nístějka z Valdštejna, roku 1369 - 1375 Jindřich z Valdštejna na Nístějce. Od roku 1382 do 1390 Heník z Valdštejna a z Vysoké. V letech 1390 – 1422 zde vládli páni z Vartemberka, roku 1392 společně Václav a Vilém, bratři z Vartemberka. Roku 1398 drží Nístějku jejich bratr Jindřich, který poté držel i Valdštejn. Od roku 1422 byl pánem Nístějky Václav z Jenštejna. Po něm nastoupil nejspíše jeho syn Mikuláš z Jenštejna, ten roku 1459 zemřel bezdětný a majetek připadl na krále, který jej daroval Majnušovi z Hryzela. Poté byla Nístějka přičleněna k panství semilskému. Roku 1519 byl již hrad pustý.²³⁹

Faráři

Prvním plebánem ve Vysoké byl plebán Franěk, který roku 1354 zemřel a podací pán Jindřich z Valdštejna presentoval na jeho místo kněze Petra.²⁴⁰ Roku 1369 plebán Petr resignoval na svou funkci a podací pán, stále Jindřich z Valdštejna řečený Nístějka, dal souhlas s výměnou obročí mezi Petrem a Janem, plebánem z Dolan.²⁴¹ Jan zemřel roku 1371 a Jindřich z Valdštejna presentoval na uvolněné místo klerika Václava.²⁴² Roku 1398 objevujeme v zápisu týkající se sporu plebána ve Zlaté Olešnici a plebána bozkovského jméno Martina plebána z Vysokého.²⁴³ Roku 1415 byl vysockým plebánem Vachek.²⁴⁴

Fara a kostel

Fara byla spojena s kostelem sv. Kateřiny Alexandrijské. Byl to původně dřevěný kostel z první poloviny 14. století. Desátky platil v letech 1369, 1384, 1385, 1405 vysocký farář ve výši 4 grošů, v roce 1399 dvojnásobek.²⁴⁵

²³⁹ SEDLÁČEK A., Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, s. 299

²⁴⁰ TINGL F. A., LC I/1, s. 14

²⁴¹ TINGL F. A., LC II, s. 8

²⁴² Tamtéž, s. 60

²⁴³ TADRA F., AJ III, s. 321

²⁴⁴ KURKA J., Archidiakonáty, s. 306

²⁴⁵ TOMEK V. V., Registra papežských desátků, s. 83

4.21 Sezemice

Sezemycz

Historie obce a páni

Původně na tomto místě existovaly dvě vsi : Vladislavice a Sezemice, které náležely klášteřu kladrubskému hned po jeho založení, což vyplývá ze zakládací listiny kladrubského klášteřa z roku 1115, kdy kníže Vladislav I. daruje Újezd s vesnicemi Sezemice a Vladislavicemi kladrubskému benediktýnskému klášteřu. Roku 1237, po založení johanitské komendy v Českém Dubu, opat Regner prodává Sezemice Havlovi z Lemberka. Podací vykonávali komtuři v klášteři johanitském v Dubu až do husitských válek. Podací poté patří až do roku 1565 pánům z Rohozce.²⁴⁶

Faráři

První zmínka o sezemickém faráři pochází až z roku 1377, kdy si plebán Martin vyměnil plebánie s plebánem v Holanech, Bohuslavem, za souhlasu komtura Pavla, řečeného Kabáta.²⁴⁷ Další jméno plebána v Sezemicích objevujeme roku 1424, kdy podací pán Jan z Ralska alias Vartemberk presentoval po smrti plebána Bohunka klerika Bartoše, choralistu z Dubu.²⁴⁸

Fara a kostel

Farní kostel sv. Bartoloměje odvádí ročně na papežských desátcích v letech 1352, 1369, 1384, 1385 a 1405 6 grošů, kromě roku 1399, kdy odvedla 12 grošů.²⁴⁹

²⁴⁶ SEDLÁČEK A., Místopisný slovník historický, s. 798

²⁴⁷ EMLER J., LC III – IV, s. 82

²⁴⁸ EMLER J., LC VIII – X, s. 82

²⁴⁹ TOMEK V. V., Registra papežských desátek, s. 82

4.22 Loukov

Loukov u Mnichova Hradiště, Lukow, Loukow, Lukov větší

Historie obce

Původní osada Lúka vznikla kolem roku 1200. Toto původní pojmenování vzešlo od okolní rozlehlé luční krajiny. V pozdějších letech dostává Lúka jméno Loukov, který byl již v těchto letech velmi zámožnou osadou. Roku 1225 byl Loukov darován Bolemilou Bavorovou řádu johanitů v Dubě, později přešel na řád cisterciáků v Mnichově Hradišti a poté v dobách husitského revolučního hnutí na královskou korunu. Roku 1436 král Zikmund postupuje Loukov Bohušovi z Kováně se sídlem na Frydštejně a po jeho smrti ho dostává do zástavy od krále Jiřího Hynek z Valdštejna. Roku 1475 jej postoupil Bedřichovi Ojřovi z Očedělic.²⁵⁰

Faráři

Zápis z roku 1390 zmiňuje klerika Vojslava, jenž byl presentován po smrti plebána Zdeňka opatem v Mnichově Hradišti, Václavem.²⁵¹ Roku 1416 klerik Václav z Chvistonos nastupuje na místo plebána loukovského po smrti plebána Václava, presentoval opat hradišťský.²⁵²

Fara a kostel

Plebán loukovský platil na desátcích 12 grošů v letech 1352, 1369, 1384, 1385 a 1405, kromě roku 1399, kdy odvádí 24 grošů.²⁵³

Z roku 1397 je dochována donace: za plebána Vojslava věnovali Jan a Všeslav ze Solče kostelu 1 kopu úroku ze vsi Branžež.²⁵⁴

²⁵⁰ SEDLÁČEK A., Místopisný slovník historický, s. 567

²⁵¹ EMLER J., LC III – IV, s. 218

²⁵² EMLER J., LC VII, s. 200

²⁵³ TOMEK V. V., Registra papežských desátků, s. 82

²⁵⁴ KURKA J., Archidiakonáty, s. 304

4.23 Loukovec

Lukouecz, Laukowecz, Lukowecz, Lukowecz malý, Lukowes, Loukov menší

Historie obce a páni

Jméno obdržela od svého položení mezi loukami a byla též nazývána Malý Loukov anebo Loukovec pod zelenou lipou. Loukovec byla původně dřevěná tvrz, později zvláštní statek se zámkem. Roku 1225 původní majitelka Loukovce, Bolemila, manželka Bavorova, darovala, i přes odpor svých synů, řádu sv. Jana, neboli křížovníkům Svatomářských, šest vsí, včetně Loukova (stejně pojmenování pro Loukovec i Loukov). Ti jej drží až do roku 1420. Podací tedy náleží ke komendě v Dubu.²⁵⁵ Roku 1434 drží jako majitel dubského zboží Loukovec Jiřík z Dubé, poté se dostává do rukou krále Jiřího, který jej roku 1470 dává do zástavy Kryštofovi Šofovi z Helfenburka.²⁵⁶

Faráři

Roku 1383 podal převor dubské komendy Blažeje, klerika z Dubu, jenž nastupuje po smrti plebána Martina.²⁵⁷

Fara a kostel

Farní kostel Povýšení sv. Kříže platil na papežských desátkách roku 1385 3 groše, další léta, tedy 1369, 1384, 1399, je však Loukovec chudý a nic neodvádí.²⁵⁸

²⁵⁵ SEDLÁČEK A., Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, s. 210

²⁵⁶ SEDLÁČEK A., Místopisný slovník historický, s. 567

²⁵⁷ EMLER J., LC III - IV, s. 152

²⁵⁸ TOMEK V. V., Registra papežských desátků, s. 82

4.24 Rychnov

Richnow, Richnouia

Historie obce a páni

Klášter v Mnichově Hradišti od počátku vlastnil panství i podací v Rychnově. Osadu založili s největší pravděpodobností ve 13. století právě cisterciáci z Mnichova Hradiště ve svém lesním revíru. Roku 1425 se Rychnova ujímá Jan Ralsko z Vartemberka.²⁵⁹

Faráři

Z roku 1361 se nám připomíná farář Jan, po jehož smrti opat Werner z Mnichova Hradiště presentoval Jana Albertův ze Sebnic, klerika.²⁶⁰ Jan resignoval roku 1369 a jeho místo obsadil Petr, profesus, presentoval opat kláštera v Mnichově Hradišti, Zdislav.²⁶¹ Roku 1374 presentoval opat hradišťský Petra, kněze z Únětic, po resignaci plebána Petra.²⁶² Téhož roku se objevuje záznam o výměně obročí, když měl být Šimon, plebán ve Vrchlabí, dosazen na rychnovskou faru místo plebána Petra.²⁶³ O následujícím plebánovi se dovídáme roku 1389, po resignaci plebána Alberta byl podán opatem kláštera v Mnichově Hradišti Petr, kněz z Dubu.²⁶⁴ Roku 1395, po smrti plebána Kříže, nastoupil na uvolněné místo Martin, kněz z Turnova, jehož presentoval opat hradišťský.²⁶⁵ Další farář se připomíná až roku 1418, kdy po resignaci Filipa z důvodu výměny s plebánem jenišovickým, nastoupil plebán Jan za souhlasu Jana, opata kláštera v Mnichově Hradišti.²⁶⁶ Roku 1423 byl presentován opatem Janem kněz Mikuláš z Údrnic, po resignaci plebána Valentina, který odešel roku 1425 do Jenišovic.²⁶⁷ Tato presentace se v zápise objevuje ještě jednou, tentokrát je však uveden jako podací pán Jan starší z Ralska alias z Vartemberka.²⁶⁸

Fara a kostel

Kostel sv. Václava spojený s farou neodváděl ročně v letech 1369, 1384, 1385 a 1399 nic, poněvadž byl chudý.²⁶⁹

²⁵⁹ SEDLÁČEK A., Místopisný slovník historický, s. 782

²⁶⁰ TINGL F. A., LC I/1, s. 144/145

²⁶¹ TINGL F. A., LC II, s. 8

²⁶² EMLER J., LC III – IV, s. 4

²⁶³ Tamtéž, s. 18

²⁶⁴ Tamtéž, s. 216

²⁶⁵ TINGL F. A., LC V, s. 216/217

²⁶⁶ EMLER J., LC VII, s. 273

²⁶⁷ EMLER J., LC VIII – X, s. 40

²⁶⁸ Tamtéž, s. 110

²⁶⁹ TOMEK V. V., Registra papežských desátků, s. 83

5. Vyhodnocení

5.1 Patronáty

Obecně

Rod Markvarticů vládl územím, na kterém se nevyskytoval téměř žádný královský majetek. Markvartici však část své půdy mezi lety 1150 a 1250 věnovali církevním řádům. Dubsko přešlo tímto způsobem do rukou johanitů (klášter sv. Jana), okolí Svijan zase cisterciákům z Hradiště. Na krátkou dobu zde vlastní půdu také benediktýni z Kladrub a křížovníci z Boleslavi. Zbytek ovládají rozrůstající se větve Markvarticů.²⁷⁰

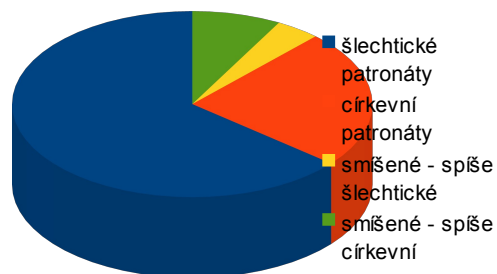
Patroni kostela mohou pocházet z různých společenských poměrů, podle tohoto kritéria lze rozdělit patronáty na královské, šlechtické, církevní a měšťanské. V turnovském děkanátu se však setkáme především se dvěma z nich, a to s patronáty církevními a šlechtickými. Samozřejmě, že u některých far docházelo ke změnám patronátního práva, či se o jednu faru dělilo více různých patronů, což s sebou přinášelo i mnohé spory o beneficia, které mezi sebou patronové sváděli. Královský patronát se zde vyskytuje pouze vyjíměčně a krátkodobě ve formě smíšeného patronátu v případě fary přepeřské a turnovské, kdy Markvartu z Kosti byl roku 1392 zkonfiskován králem Václavem IV. jeho majetek, kam spadala část Turnova a část Přepeř. Také u loukovské fary se setkáváme s královským držením, avšak pouze krátkodobě. Výlučně měšťanské patronáty v turnovském děkanátu také nenajdeme, snad pouze na přepeřské faře měli mít nějakou část podacího v držení turnovští měšťané.

Příslušnost far k patronátům

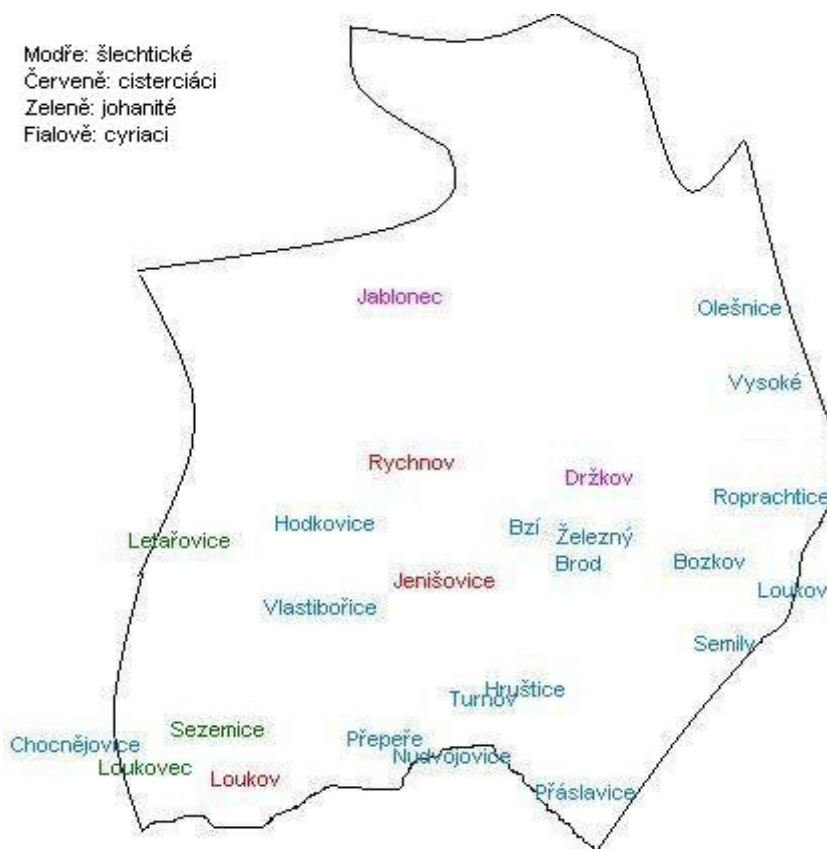
Církevní patronáty se na sledovaném území a období vyskytují pouze ve formě klášterních patronátů, o patronátech církevních hodnostářů jsem nenalezla žádné zmínky. Tři fary patří cisterciákům z Hradiště (Rychnov, Loukov, Jenišovice), stejný počet náleží též johanitům v Dubu (Sezemice, Loukovec, Letařovice) a zbylé dvě se řadí k cyriackému klášteru v Praze (Držkov, Jablonec). Čistě církevních patronátů se v turnovském děkanátu nachází celkem 6 - a to plebánie rychnovská, loukovecká, loukovská, jablonecká, sezemická a letařovická. U držkovské a jenišovické fary církevní patronát trval převážnou část sledovaného období,

²⁷⁰ ŠIMÁK J.V., Soupis památek historických, s. 2

avšak ve zbylém času zde podací právo vykonávali šlechtici. U fary jenišovické dokonce v jednom zápisu vykonávají patronátní právo oba patroni, jak šlechtický, tak církevní, najednou. Zbylé farnosti, tj. 16, se dají označit za patronáty převážně šlechtické, ačkoliv na přepeřské faře bylo podací velmi rozdrolené a nějakou část vlastnili snad i měšťané. Na několika farách prezentují místní vladykové, čili nižší šlechta, tuto kategorii jsem však zahrnula pod kategorii šlechticů. Také jsou zde 2 případy, kdy na krátkou dobu presentační právo připadlo královské komoře, viz. předchozí podkapitola, to se týkalo již zmíněné fary přepeřské, turnovské. Jinak samozřejmě vzhledem k právu odúmrtímu na krále připadal majetek šlechty, avšak ten si je ponechal vždy jen dočasně a předal je dalšímu držiteli. U fary bozkovské na velmi krátkou dobu vlastní podací právo klášter hradištský. Poměrně často můžeme zaznamenat výskyt rozdělení podacího práva mezi různé rody šlechticů, který se vyskytuje celkem u šesti far z šestnácti. Takto rozděleným podacím disponuje plebánie turnovská, přepeřská, nudvojovická, vlastibořická, roprachtická a hruštická.

Ilustrace 1: Graf znázorňující druhy patronátů a jejich vzájemný poměr

Ilustrace 2: Rozmístění patronátů v turnovském děkanátu

5.2 Faráři

Obecně

Ve sledovaném období na území turnovského děkanátu lze celkem napočítat přibližně 163 farářů. Ve většině případů ale v pramenech k jednotlivým farám nebyla posloupnost zápisů kompletní, proto tento počet bude nepochybně větší. Nejsouvislejší zápisy můžeme nalézt u fary turnovské, hodkovické, jenišovické a olešnické, naopak pouze útržkovité zápisy se nalézají u fary v Loukově, Loukovci, Loukové, Sezemicích, Bzí, Letařovicích a Chocnějovicích. V ostatních případech jsou posloupnosti plebánů zachyceny poměrně dobře. O možné souvislosti mezi majetností far a jejich výskytem v pramenech se zmíním v rámci kapitoly o papežských desátcích.

Pro ilustraci je přínosné vědět, jak docházelo k ustavování klerika k beneficiu. Tento proces měl několik fází: na počátku stojí presentace klerika patronem, dále generální vikáři přikázali některému z okolních farářů, aby osobu kandidáta ohlásil, a to z toho důvodu, kdyby měl někdo proti němu námitek. Tento pověřený farář poté nahlásil splnění úkolu přípisem na jemu poslaný mandát zpět arcibiskupství, které poté vydalo exekuční listinu pro faráře uvádějícího nového faráře na faru a konfirmační listinu pro kandidáta, pomocí níž farář při vizitacích dosvědčoval, že je opravdu správcem fary. Jak jsem již zmínila v úvodu, na žádost faráře či jeho patrona mohl být učiněn zápis do konfirmačních knih.²⁷¹

Faráře v turnovském děkanátu lze sledovat z různých hledisek:

Důvody ukončení činnosti plebánů

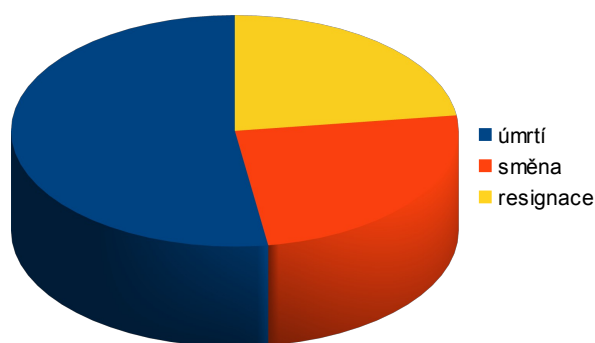
Existují v podstatě 3 základní možnosti: buď mohl předchodí farář zemřít, nebo mohlo dojít k výměně obročí mezi dvěma plebány, či farář mohl z určitých důvodů resignovat na svou funkci, např. pokud se mu podařilo dosáhnout jiného kostela, či již byl nezpůsobilý vykonávat svou funkci, atd. Je však třeba podotknout, že směna plebání je vlastně formou resignace. Většinou důvody resignací zmíněny v zápisech nejsou, kromě 4 případů (z 20 - ti), kdy plebán dosáhl jiné fary. V jednom případě se také setkáváme s odvoláním z funkce z důvodu nějakého přečinu faráře v Jenišovicích, avšak k tomuto odvolání asi nakonec nedošlo. V turnovském děkanátu průměrně převažují změny z důvodu úmrtí (celkem 57 případů), dva další důvody se vyskytují přibližně stejně často (resignace - 24 případů, směny benefícia 29

²⁷¹ ZILYNSKÁ B., Role a podoba písemností, s. 106

případů).

Samozřejmě, že se v rámci turnovského děkanátu vyskytly fary, u kterých toto tvrzení neplatilo. Například u fary přepešské a vlastibořické výrazně převládají změny farářů z důvodu směny obročí, u fary jablonecké, držkovské a rychnovské se zase vyskytují nejčastěji resignace. Z těchto výsledků následně můžeme částečně dovozovat, která z far byla pro kněze atraktivnější, a která méně. Nejspokojenější byli plebáni s farou turnovskou, kde k obměnám farářů dochází v tomto období výlučně z důvodu úmrtí předchozího správce fary. Mezi ty méně prestižní plebánie patří např. již zmíněná fara v Jablonci, která je zároveň jednou z nejchudších, ne-li nejchudší, far na tomto území. Zajímavé jsou časté resignace u far s klášterním patronátem, které také můžeme zařadit mezi ty spíše chudší farnosti.

Co se týká vlivu morové epidemie z roku 1380 na vyšší úmrtnost plebánů v děkanátu, podle posloupností farářů na farách jsem nenalezla nijak dramatická úmrtí v této době, takže morová rána na naše území zřejmě nedosáhla tak drtivě, jako jinde.

Ilustrace 3: Způsoby ukončení činnosti plebánů a jejich vzájemný poměr

Stupeň svěcení a tituly svěcení

Svěcení obecně můžeme rozdělit na vyšší a nižší. Nižší dále mělo 5 stupňů, nejvyšší z nich byl akolyta. Vyšší svěcení začínalo od 13. století na podjáhenském stupni a pokračovalo v jáhenském a nakonec v kněžském stupni. Proto, aby kandidát mohl být vysvěcen, musel splnit několik podmínek týkající se věku, mravní a odborné způsobilosti, měl být samozřejmě pokřtěný, mít legitimní původ a mít zajištěné beneficium, kam by mohl nastoupit. Samotné svěcení probíhalo třemi etapami - příprava (přihlašování kandidátů), zkoušení kandidátů a vlastní akt svěcení.²⁷²

V personálním obsazení far figuroval především farář - (parochus, plebanus, rector ecclesie), který stojí v čele farnosti a je za ni plně odpovědný, a dále pomocné duchovenstvo. Patří sem především nebeneficiální duchovenstvo: vikáři (vicarii), manuální vikáři, kteří faráři pomáhali a byli na něm plně závislí. Dále zde byli střídníci (conventores), neboli nájemci farních důchodů, kteří se od vikářů liší tím, že jejich působení bylo upraveno smluvně a fungovali jako jeho zástupci v případě jeho nepřítomnosti. Jejich obživa byla také zanesena ve smlouvě a byla kryta částí výnosů z fary. Důvodem farářovy nepřítomnosti bylo původně úsilí o dosažení lepšího vzdělání - tedy studium, ale také neschopnost se o faru řádně starat, či farářovy zájmy mimo oblast duchovní správy - např. služby v královských službách, atd. Další skupinou jsou duchovní beneficiální: oltářníci (altarista), kteří fungovali jako samostatní správci oltáře uvnitř kostela s povinností sloužit mše u hlavního oltáře. Kaplani (capellanus) sice oficiálně podléhali dozoru faráře, byli tedy závislí, avšak mají také své beneficium - kapli, většinou oddělenou od kostela, kterou spravují víceméně samostatně. Tato kaple byla povětšinou výsledkem poklesu bývalého farního kostela na kapli či šlo o nově založenou kapli.²⁷³

Stupeň svěcení, který nově příchozí plebáni měli, ještě než přišli na faru, souvisí s předchozí podkapitolou. Pokud totiž obsazování benefícia došlo pomocí směny obročí, ve všech případech nově nastoupivší faráři samozřejmě již dříve plebány byli. V případě, že předchozí plebán zemřel, či resignoval, naskytl se možnost pro jiného duchovního, jenž mohl mít různé stupně svěcení a tituly. V turnovském děkanátu se nejčastěji setkáváme s osobami vysvěcenými na kněze, "presbyter", tudíž duchovními, kteří zatím žádné beneficium

²⁷² DOLEŽALOVÁ E., Teorie a praxe svěcení kleriků v předhusitských Čechách, s. 171 - 172

²⁷³ HLEDÍKOVÁ Z., Farní síť ve středověkých Čechách, s. 31

nespravovali, t.j. celkem 40 případů. Dále jsou zde osoby, které funkci správce fary již dříve vykonávali někde jinde, či v případě mnohoobčnictví zastávají více těchto funkcí najednou. V tomto případě jsou označeni titulem "plebanus". Nacházíme však i pár poměrně ojedinělých případů, celkem 4, kdy v zápisech u jména budoucího plebána není nic o jeho stupni svěcení či titulu. V takovém případě je většinou označen tento člověk pouze jako pan, "dominus", v jednom případě je označen jako "discretus vir", vznešený muž. Znamená to tedy nejspíše, že tyto osoby zatím žádné svěcení nepodstoupily. Také se v přibližně osmi případech setkáváme s označením "clericus", klerik. Ačkoliv v současnosti tento pojem má spíše obecnější význam, který je blízko označení duchovní, v této době se pod tímto pojmem skrývá osoba s nižším stupněm svěcení, či podjáhen.²⁷⁴ V případě klášterních patronátů byli ve většině případů dosazováni na post plebána jedinci s titulem "professus", neboli členové řádu. Ve čtyřech případech plebáni dříve vykonávali funkci kaplana, "capellanus". Pojednom se vyskytuje titul "choralus" - tedy klerik působící v kostele na kůru, mansionář - "mansionarius minores", neboli jeden ze služebníků v kapitule, oltářník - "altarista", kazatel, zvoník a vikář. Dvakrát se setkáváme s pojmem střídník, neboli nájemcem farních důchodů.

Sociální původ farářů

Obecně se dá říci, že se kleriky mohly stát prakticky všechny sociální vrstvy v tomto období existující - tedy páni - vysoká šlechta, zemané - nízká šlechta, měšťané královských měst, ale také poddané obyvatelstvo z poddanských měst a vesnic. Příslušníci předních panských rodů samozřejmě zastávali prestižní duchovní funkce - jako funkce biskupské, či proboštské v kapitulách. V oblasti venkovských děkanátů se povětšinou faráři stávali lidé původně nesvobodní, kteří se až přijetím svěcení stávali svobodnými. Mohli to být konkrétně osoby pocházející z poddanských měst a vesnic.²⁷⁵

V turnovském děkanátu lze jen těžko určit sociální původ zdejších farářů, poněvadž v pramenech se o tomto hledisku prakticky žádný údaj neobjevuje. Vyjímkou je např. označení nastupujícího plebána "syn Havla z Újezda, urozený muž", což buď značí jeho šlechtický původ, nebo se také může jednat o měšťana.

²⁷⁴ DOLEŽALOVÁ E., Svěcení pražské diecéze 1395 - 1416, s. 24 - 25

²⁷⁵ HLEDÍKOVÁ Z., Svět české středověké církve, s. 70 - 72

Délka působení farářů

Průměrná délka působení plebánů na farách ve vytčeném období a území činí přibližně 10 let. Prvenství v tomto ohledu náleží faráři přepeřskému, Janu Prudotovi, jenž na svém postu setrval 34 let. O pouhý rok méně pobývali na svých farách farář Jan z Jenišovic a dále plebán v Olešnici, Václav. 20 - ti a více let dosáhlo celkem 8 plebánů. Naopak 12 farářů se zdrželo na svých farách pouze rok či méně. Častým střídáním farních správců "trpěla" nejspíše především fara jablonecká, ačkoliv určitě to konstatovat nelze, neboť posloupnost farářů je v pramenech necelistvá.

Původ a pohyb plebánů

Původ farářů můžeme většinou sledovat jen u těch jedinců, kteří tento úřad vykonávají poprvé, tzn. u prvofarářů, kterých se zde vyskytuje, jak již bylo zmíněno, 40. Podotýkám, že v případě výskytu většího počtu obcí se stejným názvem, jsem brala v úvahu vždy tu, která se vyskytovala nejbliže od Turnova.

Osm obcí, z nichž faráři pochází (10 osob), se nachází přímo na území turnovského děkanátu. Z nejbližšího okolí, do 50 km od Turnova, pochází přibližně 5/6 osob (32 z 40) a zbytek, tzn. 8 osob, sem přichází z lokalit vzdálených nad 50 km od Turnova. Nejvzdálenějším místem původu faráře byla lokalita: Vlhlavy u Českých Budějovic. Největší část farářů přichází z boleslavského archidiakonátu (kromě již zmíněného turnovského děkanátu, hradištský děkanát - 7 osob, kamenecký děkanát - 4 faráři, havraňský děkanát - 3 osoby) a hradeckého archidiakonátu (z děkanátu jičínského - celkem 12 plebánů, bydžovského - 2 osoby, hradeckého - 3 faráři). Nejčastěji se v této souvislosti vyskytuje ves Lomnice nad Popelkou, z které pocházejí hned 4 duchovní, dále je to ves Kovář, z níž pochází celkem 3 kněží. Po dvou případech přichází budoucí plebáni z Dubu, z Brodu, z Rožďalovic a z Hodkovic. Překvapivě z Turnova můžeme nalézt pouze jednoho duchovního.

Dále lze zkoumat pohyb duchovních v rámci jejich kariérních přestupů z jedné fary na jinou. Toto můžeme sledovat na základě třech jevů:

1. výměny beneficí - nejvíce případů - cca 29
2. resignace farářů z důvodu dosáhnutí fary jiné, o kterou měl dotyčný plebán zájem (4 případy), a zároveň příchody nových farářů, o kterých víme, že dříve působili jinde a dosáhli

nějakého obročí v turnovském děkanátu (5 případů) - celkem 10 případů

3. případy mnohoobročnictví - asi 2 případy

Toto rozdělení je samozřejmě pouze orientační, poněvadž zápisy v pramenech nejsou vždy úplné a nemusí obsahovat všechny informace (např. v případě neobjasněných resignací nepochybně bylo více případů, kdy farář odešel na jinou faru, avšak zaznamenáno to vždy být nemuselo). Do hodnocení jsou tedy zahrnuté pouze fary, u nichž tato fakta byla výslovně zaznamenána.

Ad 1)

V rámci turnovského děkanátu proběhly v tomto období 3 výměny obročí, a to mezi farou bozkovskou a jenišovskou, roprachtickou a brodeckou a jenišovickou a rychnovskou, v ostatních případech směny beneficí zasahovaly do jiných děkanátů. Do 50 km od Turnova přicházeli a zároveň odcházeli faráři v asi devíti směnách obročí. Zbytek směn tedy probíhal ve vzdálenosti větší než 50 km od Turnova. Nejdále se plebán dostal, a zároveň přišel, ze Žatce. Často plebáni přicházeli z arcijáhenství hradeckého a boleslavského: z děkanátů jičínského (4 plebáni), hradeckého (1 plebán), dvorského (1 plebán), bydžovského (1 plebán), hradištského (1 plebán), boleslavského (1 plebán), havraňského (1 plebán), z ostatních arcijáhenství: z děkanátu lipského (3 plebáni), žateckého (1 plebán), ořechovského (1 plebán).

Ad 2)

Pouze ve dvou případech odchod a příchod téhož plebána proběhl na území turnovského děkanátu, a to plebána dříve působící v Roprachticích a přicházejícího na faru semilskou, a plebána odcházejícího z fary rychnovské, který dosáhl plebánie v Jenišovicích. Na území turnovského děkanátu přišli všichni, resp. 5 zaznamenaných plebánů, z far vzdálených do 50 - ti km, jeden z nich byl výše zmíněný plebán v Roprachticích. Tři z nich pocházejí z děkanátu jičínského a jeden z hradištského děkanátu. Naopak odcházející plebáni v polovině případů (2 ze 4) odešli na fary vzdálené nad 100 km, oba plebáni pocházeli z fary jablonecké, jeden odešel na faru v Sačanech, v čáslavském děkanátu, která také patřila cyriakům, a druhý dosáhl proboštství v Libochovicích ve třeбенickém děkanátu. Jeden farář přesunul své působíště do mělnického děkanátu.

Ad 3)

Jedním z mnohoobročníků v turnovském děkanátu byl nejspíše Jan, plebán v Chlumu. Vzhledem k vysoké frekvenci výskytu názvu obce Chlum, není možné přesně určit, o jaký Chlum se jedná, avšak předpokládám, že by se mohlo jednat o Chlum u Hořiněvsí v

hradeckém děkanátu, kde se roku 1418 vyskytuje jakýsi Jan, dříve plebán v Luhách, jako nastupující plebán.²⁷⁶ Ten v roce 1428 obsadil také faru v Turnově a v roce 1434 také faru v Týnu v jičínském děkanátu. Na faře v Týnu se však zdržel pouze od října roku 1434 do března roku 1435, kdy skonal.

Dalším možným mnohoobročníkem je Martin z Lomnice, plebán v Bozkově, který byl roku 1433 presentován rovněž na faru soboteckou, kde setrval do roku 1435 a poté resignoval.

Je třeba však upozornit, že v těchto dvou případech, vzhledem k probíhajícím husitským válkám, tento druh mnohoobročnictví nemá kořistnický ráz a spíše je odrazem snahy církve obsadit fary v období nedostatku katolických kněží.

Speciální kategorií jsou osoby pocházející z turnovského děkanátu, které se však uplatnily jako plebáni mimo toto územní ohraničení. Jak bylo napsáno výše, z turnovského děkanátu pocházelo v rámci vytčeného časového rozmezí pouze 10 osob, které se v tomto děkanátu též uplatnili. Většina kněží z turnovského děkanátu si tedy hledala své působiště jinde. Celkem jsem zaregistrovala 25 těchto plebánů, z nichž větší část je tvořena knězi přímo z Turnova, další "zásobárnou" kleriků byly též Hodkovice a Jenišovice. Je možné, že freventovanější výskyt těchto tří lokalit je spojen s jejich významem či majetností, všechny tři totiž patří mezi nejbohatší fary na území našeho děkanátu. Stopy těchto osob vedly různými směry a různě daleko. Polovina (11) zjištěných lokalit se nalézají 100 km a výše od Turnova, zbytek do 100 km, z nichž však valná část nepřesahuje 60 km. Nejvzdálenější plebanií získal Zdeněk, kněz z Hodkovic, jenž roku 1401 nastupuje jako farář do Čechovic (229 km). Naopak nejkratší cestu za svým prvním působištěm, do Libošovic (31 km), překonal roku 1380 kněz z Brodu, Šebestián.

²⁷⁶ EMLER J., LC VIII. - X., s. 279

Tabulka - faráři

Jméno	místo původu, či předchozí působíště	stupeň svěcení, či titul před nástupem	délka působení	způsob ukončení činnosti	následující působíště
Turnov					
Ctibor	?	?	? - do roku 1357	smrt	
Albert	?	klerik	1357 - 1361	smrt	
Theodorik	ze Slivna	kněz	1361 - 1371	smrt	
Jan	z Nudvojovic	kněz	1371 - 1392	smrt	
Mořic	na Rohozci	kaplan	1394 - 1427	smrt	
Jan, řeč. Pelk	na Troskách	kaplan	1427 - 1428	smrt	
Jan	v Chlumu	plebán	1428 - 1435	smrt, mnohoobroč.	
Petr	na Troskách	kaplan	1435 - ?	?	?
Přepeře					
Josef Vítek	?	?	? - 1355	směna	Libošovice
Gothard	Libošovicích	plebán	1355 - 1360	směna	Sobotka
Jan Prudota	Sobotka	plebán	1360 - 1394	smrt	
Jan	z Popovic	nic	1394 - 1417	směna	Skalice
Valentýn	Skalice	plebán	1417 - 1423	směna	Týn
Tomáš	Týn	plebán	1423 - ?	?	?
Chocnějovice					
Mikuláš, děkan	?	?	? - 1394	smrt	
Konrád	z Hradiště	kněz	1394 - ?	?	?
Kuneš	?	?	? - 1404	směna	?
Jan	Praha	menší mansionář od kostela Panny Marie z Prahy	1404 - ?	?	?
Nudvojovice					
Mikuláš	?	?	? - 1358	smrt	
Zdeněk	?	kněz	1358 - ?	?	?

Kuneš	?	?	? - 1387 - 1392	smrt	
Jan Bohdan	z Vtelna	nic	1392 - 1406	smrt	
Václav, Vlk	?	kněz	1406 - ?	?	?
Semily					
Havel	?	?	? - 1375 - ?	?	?
Mikoláš	?	?	? - 1381 - ?	?	?
Jan	?	?	? - 1395	smrt	
Marián	Roprachtice	plebán	1395 - ?	?	?
Martin	?	?	? - 1406	smrt	
Beneš	z Ostroměře	kněz, kazatel od sv. Víta	1406 - 1407	resignace	?
Vít	z Libčic	kněz	1407 - 1409	smrt	
Prokop	Smiříčno	plebán	1409 - 1425	smrt	
Matěj	z Jeseníka	kněz	1425 - 1436	smrt	
Pavel	ze Sytové	nic, syn Klimenta ze Sytové	1436 - ?	?	?
Louková (Loukov u Semil)					
Vlček	?	?	? - 1368	resignace	?
Mořic	z Lomnice	kněz	1368 - ?	?	?
Bozkov					
Adam	?	?	? - 1363	smrt	
Otík	z Rožďalovic	kněz	1363 - 1380	smrt	
Jan	ze Štěpanic	nic	1380 - 1385	směna	Jenišovice
Alšík	Jenišovice	plebán	1385 - 1395	smrt	
Jan	z Hořic	kněz	1395 - ?	?	?
Ondřej	?	?	? - 1407 - ?	?	?
Martin	z Lomnice	?	? - 1433 - ?	mnohoobroč.	
Vlastibořice					
Jindřich	?	klerik	1380 - 1382?	?	?
Albert	?	nic	1382 - 1393	směna	Unhošť
Václav	Unhošť	plebán	1393 - 1397	směna	Žatec
Hanek	Žatec	plebán	1397 - 1398	směna	Drchlava
Martin	Drchlava	plebán	1398 - ?	?	?

Petr	?	?	? - 1402	směna	Jablkynice
Jan	Jablkynice	plebán	1402 - 1404	směna	Brniště
Havel	Brniště	plebán	1404 - 1409	smrt	
Jan Rudil Knoblach	z Honštejna	kněz	1409 - 1417	směna	?
Petr	?	?	1417 - ?	?	?
Václav	?	?	? - 1424	směna	Čistá
Urban	Čistá	plebán	1424 - 1425	smrt	
Jan	z Kováně	kněz	1425 - 1432	resignace	na jinou faru
Valentin	z Kováně	kněz	1432 - ?	?	?
Letařovice					
Petr	?	?	? - 1418	smrt	
Augustín	?	kněz	1418 - ?	?	?
Hodkovice					
Václav	?	?	? - 1359	smrt	
Petr	ze Světlé	kněz	1359 - 1359	smrt	
Řehoř	z Přestavlk	kněz	1359 - 1376	smrt	
Jan	z Libavy	kněz	1376 - 1378	směna	Šluknov
Petr	Šluknov	plebán	1378 - 1385	směna	Vyklek
Pavel	Vyklek	plebán	1385 - 1414	smrt	
Václav	z Hodkovic	kněz	1414 - 1432	resignace	odešel do Týnu
Jan	z Kováně	kněz	1432 - 1434	smrt	
Václav	z Hodkovic	kněz, možná dříve plebán v Týnu	1432 - ?	?	?
Přáslavice					
Oto	?	?	1358 - 1360	?	?
Zdeněk	?	?	1360 - 1364	resignace	odešel do Rajšic
Mikuláš	?	?	? - 1384	resignace	?
Martin	?	kněz, kaplan	1384 - 1406	smrt	
Jan	z Rožďalovic	kněz	1406 - ?	?	?
Jenišovice					
Matyáš	?	?	? - 1361	směna	Zywanicz

Štěpán	?	?	? - 1367	směna	?
Alšík	Praha	oltářník u sv. Mikuláše	1367 - 1385	směna	Bozkov
Jan	Bozkov	plebán	1385 - 1418	směna	Rychnov
Filip	Rychnov	plebán	1418 - 1435	smrt	
Václav	z Nymburka	kněz	1435 - ?	?	?
Roprechtice					
Petr	?	?	? - 1368	směna	Úbislavice
Jan	Úbislavice	plebán	1368 - 1371	smrt	
Kuník, Kuneš	z Rovenska	kněz	1371 - ?	?	?
Marián	?	?	? - 1395	resignace	odchod do Semil
Jiří	z Lomnice	kněz	1395 - ?	?	?
Petr	?	?	? - 1413	smrt	
jméno není čitelné	?	?	1413 - ?	?	?
Jan	?	?	? - 1425	směna	Brod
Jan	Brod	plebán	1425 - ?	?	?
Jablonec nad Nisou					
Šebestián	?	člen cyriackého kláštera	1356 - 1361	resignace	odešel do Sačan
Lev	?	člen c. kl.	1361 - 1362	resignace	?
Havel	?	člen c. kl.	1362 - 1363	smrt	
Mikuláš	?	člen c. kl.	1363 - 1364	resignace	?
Jan	?	člen c. kl.	1364 - ?	?	?
Mauricius	?	člen c. kl.	? - 1374	resignace	?
Sigfríd	?	člen c. kl.	1374 - 1376	resignace	?
Jan	?	člen c. kl.	1376 - ?	?	?
Laurin	?	člen c. kl.	? - 1410	resignace	?
Václav	?	člen c. kl.	1410 - 1418	resignace	proboštví v Libochovicích
Benedikt	?	člen c. kl.	1418 - ?	?	?
Hrušnice					
Konrád	?	?	? - 1362	smrt	

Zdeněk	z Vyskře	kněz	1362 - 1363	smrt	
Markvart	z Vesce	kněz	1363 - ?	?	?
Beneš, děkan	z Rotštejna	kněz	1383 - 1409	smrt	
Michael	z Hořepníka	kněz	1409 - ?	?	?
Václav	?	?	1415 - ?	?	?
Jan	?	?	? - 1433	smrt	
Havel	?	nic	1433 - ?	?	?
Železný Brod					
Mikuláš	?	?	? - 1363	smrt	
Martin	z Drahoraz	kněz	1363 - 1371	smrt	
Heřman	z Roztok	klerik	1371 - ?	?	?
Bartoloměj	?	?	? - 1374	smrt	
Václav	syn Havla z Újezda	klerik, urozený pán	1374 - 1392	smrt	
Matěj	?	?	1392 - 1404	smrt	
Jan	z Brodu	klerik	1404 - ?	?	?
Václav	?	?	? - 1414	směna	Blížkov
Bartoloměj	Blížkov	plebán	1414 - ?	?	?
Jan	?	?	? - 1425	směna	Roprechtice
Jan	Roprachtice	plebán	1425 - ?	?	?
Bzí					
Jan	?	?	? - 1361	smrt	
Mořic	z Brodu	kněz	1361 - ?	?	?
Kuník	?	?	? - 1416	smrt	
Marek	z Lomnice	kněz	1416 - ?	?	?
Držkov					
Jan	?	?	? - 1356	smrt	
Matěj	?	nic	1356 - 1358	smrt	
Mikuláš	z Bydžova	kněz	1358 - 1361	resignace	?
Jan	?	člen cyriackého kláštera	1361 - 1364	resignace	?
Mikuláš		člen c. kl.	1364 - 1364	resignace	?
Zdeněk	?	člen c. kl.	1364 - ?	?	?

Ondřej	?	člen c.kl.	? - 1393	resignace	?
Jan	?	člen c. kl.	1393 - 1418	resignace	?
Prokop	z Orlíku	člen c. kl.	1418 - ?	?	?
Olešnice Zlatá					
Václav	?	?	? - 1363	smrt	
Valentin	?	klerik	1363 - 1363	smrt	
Petr	z Hořiněvsi	kněz	1363 - 1383	resignace	?
Hašek	z Vhlavy	kněz	1383 - 1391	směna	Rokytnice?
Václav	z Rokytnice	plebán	1391 - 1424	smrt	
Cyril	ze Sobotky	kněz	1424 - ?	?	?
Vysoké					
Franěk	?	?	? - 1354	smrt	
Petr	?	?	1354 - 1369	směna	Dolany
Jan	Dolany	plebán	1369 - 1371	smrt	
Václav	?	klerik	1371 - ?	?	?
Martin	?	?	? - 1398 - ?	?	?
Vachek	?	?	? - 1415 - ?	?	?
Sezemice					
Martin	?	?	? - 1377	směna	Holany
Bohuslav	Holany	plebán	1377 - ?	?	?
Bohunek	?	?	? - 1424	smrt	
Bartoš	z Dubu	klerik, choralus	1424 - ?	?	?
Loukov					
Zdeněk	?	?	? - 1390	smrt	
Vojslav	?	klerik	1390 - ?	?	?
Václav	?	?	? - 1416	smrt	
Václav	z Chvistonos	klerik	1416 - ?	?	?
Loukovec					
Martin	?	?	? - 1383	smrt	
Blažej	z Dubu	klerik	1383 - ?	?	?
Rychnov					
Jan	?	?	? - 1361	smrt	
Jan Albertův	ze Sebnic	klerik	1361 - 1369	resignace	?

Petr	?	člen cisterciáckého řádu	1369 - 1374	resignace	?
Petr	z Únětic	kněz, urozený pán	1374 - 1374	směna	Vrchlabí
Šimon	Vrchlabí	plebán	1374 - ?	?	?
Albert	?	?	? - 1389	resignace	?
Petr	z Dubu	kněz	1389 - ?	?	?
Kříž	?	?	? - 1395	smrt	
Martin	z Turnova	kněz	1395 - ?	?	?
Filip	?	?	? - 1418	směna	Jenišovice
Jan	Jenišovice	plebán	1418 - ?	?	?
Valentin	?	?	? - 1423	resignace	odchod do Jenišovic
Mikuláš	z Údrnic	kněz	1423 - ?	?	?

5.3 Fary

Obecně

Těžiště této kapitoly spočívá především v objasnění majetkového základu farností. Je třeba rozlišovat mezi majetkem kostela - záduším a majetkem fary - obročím. Tato hranice se ustálila ve 14. století. Obročí zahrnuje důchody z pozemkového majetku fary, které byly dány v užívání plebánovi jako správci kurátního benefícia a tvořilo jednu z položek platu, kterými disponoval. Záduší se vztahovalo ke kostelu, patří sem různé peněžní či pozemkové odkazy a předmětů v kostele kultovního charakteru.²⁷⁷

Vedle desátku papežského, kterým se v následující kapitole budu věnovat především, rozeznáváme také desátek biskupský a farní desátek. Právě posledně zmiňovaný tvoří jednu ze tří základních položek výše zmiňovaného obročí. Dalšími jsou akcidenční platy (štolní poplatky) a výnosy z pozemků fary.²⁷⁸

K tomuto okruhu bylo k dispozici nejméně informací. Důležitým pramenem v tomto ohledu byla Registra papežským desátků, z nichž jsem vycházela především, a knihy erekční.

Donace

Ve sledovaném časovém úseku se mi podařilo objevit pouze 6 donací, a to pro faru přepeřskou, nudvojovickou, hodkovickou, ropachtickou, hruštickou a loukovskou. Vzhledem k tomu, že kromě fary v Nudvojovicích, se finanční stránka těchto kostelů pohybuje na poměrně dobré úrovni, nedá se říci, že by donátoři svým darováním chtěli přilepši chudším farám. Většinou donátoři nechávali za své dary sloužit mše za spásu duše, či jiné pobožnosti, v jednom případě šel dar na založení kaplanství. Vzhledem k malému počtu dochovaných donací nelze vyvodit z získaných informací závazné souvislosti.

Výše papežského desátku

Výše papežského desátku se dá považovat za jakýsi indikátor majetnosti a významu jednotlivých farností, ačkoliv poněkud problematickým a relativním. Ve skutečnosti se totiž nejedná o desetinu výše majetku kostela, nýbrž o jeho dvacetinu (1/20), či třicetipětinu (1/35).²⁷⁹ Zatím se bohužel nikomu nepodařilo objasnit, z jakého podkladu byla výše desátků

²⁷⁷ NOVÝ R., K sociálnímu postavení farního kléru, s. 138

²⁷⁸ Tamtéž, s. 172

²⁷⁹ HLEDÍKOVÁ Z., Svět české středověké církve, s. 58, 75

počítána - jestli z výnosnosti půdy, lidnatosti farního obvodu, výkonnosti zemědělství, či ho lze dát nějak do souvislosti s druhem patronátu.²⁸⁰

Pro lepší pochopení funkce Register papežských desátků je dobré si uvědomit, že v nich nejsou zahrnuty všechny důchody beneficia, nýbrž pouze stálé platy, nejsou zde tedy započteny např. štolové poplatky.²⁸¹

Hraniční meze výše půlročního odváděného papežského desátku v turnovském děkanátu se pohybuje od 0 grošů do 16 grošů, což, jak již bylo zmíněno na začátku, svědčí o jeho nižším majetkovém postavení.

Je třeba poznamenat, že krom roku 1399 jsou uváděné sumy počítány jako půlroční desátek, k roku 1399 je uváděn desátek za celý rok. U poloviny far je zaznamenána částka papežského desátku v letech 1352, 1369, 1384, 1385, 1399 a 1405, u další poloviny chybí rok 1352, navíc u fary loukovecké a v Rychnově není zaznamenán také rok 1405. U jablonecké chybí celkem tři roky - 1352, 1385, 1405.

Částka se v těchto různých letech měnila, avšak u devíti far byla částka stejná a změnila se, respektive se zdvojnásobila, pouze k roku 1399, kdy, jak jsem uvedla výše, bylo počítáno s ročním desátkem. K nejbohatším farám se řadí fara turnovská, hruštická, přepeřská, hodkovická a loukovská, které odvádí 12 grošů v letech 1352, 1369, 1384, 1385 a 1405, roku 1399 24 grošů. Fara jenišovická byla, zdá se nejbohatší, neboť v roce 1405 odvedla dokonce 16 grošů půlročního desátku, v ostatních letech 12 grošů. U fary semilské není zaznamenán rok 1352, avšak po zbylé roky též odvádí 12 grošů, roku 1399 dvojnásobek.

K úplně nejchudším se řadí Loukovec, Jablonec, Louková a Rychnov, které ve většině let neodvádí nic, protože jsou chudé. Tři ze čtyř zmíněných nejchudších far náleží pod klášterní patronát, proto se nabízí vzít v potaz souvislost mezi typem patronátu a majetností fary, avšak toto je zčásti negováno výší odváděného desátku dvou cisterciáckých far (jenišovické a loukovské), které, i přes svůj klášterní patronát, náleží mezi nejbohatší fary v děkanátu. Nelze ani vyvodit závěr, že cisterciácké fary jsou majetnější, poněvadž jedna z celkového počtu tří cisterciáckých far, plebánie rychnovská, je pro všechny zaznamenané roky uváděna jako chudá. Ostatní církevní fary však opravdu náleží spíše mezi ty méně majetné - odvádí buď 6 grošů (Sezemice, Držkov, Letařovice), nebo jsou chudé (Jablonec, Rychnov, Loukovec).

Majetnost far nebylo možné dát jednoznačně do souvislosti s frekvencí výskytu v pramenech -

²⁸⁰ VANĚK V., Rejstříky papežských desátků, s. 498

²⁸¹ NOVÝ R., K sociálnímu postavení farského kléru, s. 175

např. faru loukovskou bylo možné v rámci turnovského děkanátu považovat za bohatou, v pramenech, především v knihách konfirmačních, však patří mezi nejméně zmiňovanou. Naopak například fara jablonecká, která je v Registrech papežských desátků pro všechny roky vedena jako chudá, má posloupnost farářů zaznamenanou poměrně dobře.

Při určité míře zevšeobecnění lze však konstatovat, že vliv majetnosti fary na úplnost záznamů v knihách konfirmačních nejspíš existuje, neboť přibližně 4 z 5 - ti nejbohatších far mají posloupnost svých farářů relativně dobře zachovanou, na druhé straně 3 ze 4 nejchudších far mají tento stav dochován poměrně špatně.²⁸²

²⁸² TOMEK V. V., Registra papežských desátků, s. 82 - 83

6. Závěr

Jak již bylo zmíněno v úvodu, cílem mé práce bylo postihnoutí církevního vývoje v turnovském děkanátu v období od poloviny 14. do poloviny 15. století. Naplnění tohoto cíle bylo závislé především na faktech získaných z již zmíněných pramenných edic, které ne vždy poskytovaly ucelený obraz o církevních poměrech tehdejší doby. I přes snahu doplnit tyto mezery z jiných zdrojů, t. j. literatury, různých článků atd., nebylo možné některá bílá místa odstranit a tak spojit jednotlivé informace do sítě souvislostí. Práce navíc byla ztížena v některých případech komplikovaným určování lokací, která v práci tohoto zaměření však nebyla ničím překvapivým. Celou prací především prostupuje prostá skutečnost relativní nevýznamnosti vybraného děkanátu, což dosvědčuje nejen nízká částka papežského desátku, nýbrž též velmi řídké se objevující záznamy v knihách erečních a v některých případech velmi torzovité záznamy v konfirmačních knihách.

Ústředním pramenem této práce jsou právě knihy konfirmační, v nichž jsem se snažila zužítovat pokud možno všechny možnosti, které nabízí. Mám na mysli nejen postihnoutí jmen jednotlivých farářů a jejich poslušnost, ale také dobu jejich působnosti, tituly svěcení, místo původu a jejich kariérní přestupy a způsob ukončení jejich činnosti na příslušných farách. Konfirmační knihy rovněž poskytují obraz o pozemkové držbě v děkanátu, což mnou bylo taktéž zmíněno v souvislosti s patronáty uvedených plebání.

Registra papežských desátků a Soudní akta konzistoře stojí z mého pohledu na druhém místě frekvence využití v mé práci. Výši papežských desátků jsem se vždy snažila dát do souvislosti s určitým jevem, například druhem patronátu, či počtem výskytu záznamů v pramenech, avšak bohužel jsem k jednoznačným závěrům nebyla schopna dojít, částečně z důvodu necelistvosti záznamů v pramenech, možná ale též z neexistující souvislosti mezi výše zmíněnými jevy. Soudní akta konzistoře pražské v některých případech zacelily mezery v poslušnostech plebánů, především pak jsem zde našla pár záznamů o sporech na některých farách, které přispěly k lepšímu pochopení problémů, které mohly vzniknout např. při obsazování uvolněných beneficií.

Určitá nevyváženost této práce tkví, dle mého názoru, v rozložení a významu jednotlivých kapitol, neboť ačkoliv část hodnotící byla nepochybně důležitější, přínosnější (a snad i zajímavější) oddílem, rozsahem jí zdaleka přesahuje část popisná, která se omezuje pouze na sepsání výtahů k dílčím farám z jednotlivých použitých pramenů, doplněných o informace

z literatury a jiných dostupných zdrojů. Také jsem si vědoma možnosti rozšíření některých kapitol, především kapitoly o farách a kostelech v děkanátu, která byly v porovnání s kapitolou o farářích, poněkud zanedbána. Důvodem byl nedostatečné zastoupení tohoto tématu v pramenech, ale též v literatuře.

Jistě i z tohoto důvodu by bylo prospěšné v budoucnu navázat na tuto práci, např. v práci diplomové, rozšířit ji a pokusit se vyhnout nedostatkům, které se v práci objevují.

7. Seznam literatury a pramenů

Prameny

TINGL, FRANTIŠEK ANTONÍN; Liber confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidiocesim nunc prima vice typis editus I/1, Praha 1867

EMLER, JOSEF; Liber confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidiocesim I/2, Praha 1874

TINGL, FRANTIŠEK ANTONÍN; Liber confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidiocesim nunc prima vice typis editus II, Praha 1868

EMLER, JOSEF; Liber confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidiocesim III - IV, Praha 1879

TINGL, FRANTIŠEK ANTONÍN; Liber confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidiocesim nunc prima vice in vulgus prolati V, Praha 1865

EMLER, JOSEF; Liber confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidiocesim VI, Praha 1883

EMLER, JOSEF; Liber confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidiocesim VII, Praha 1883

EMLER, JOSEF; Liber confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidiocesim VIII – X, Praha 1889

TOMEK, VÁCLAV VLADIVOJ; Registra decimarum papalium, Praha 1873

TADRA, FERDINAND; Soudní akta konzistoře pražské I, Praha 1893

TADRA, FERDINAND; Soudní akta konzistoře pražské II, Praha 1893

TADRA, FERDINAND; Soudní akta konzistoře pražské III, Praha 1896

TADRA, FERDINAND; Soudní akta konzistoře pražské IV, Praha 1898

TADRA, FERDINAND; Soudní akta konzistoře pražské V, Praha 1899

TADRA, FERDINAND; Soudní akta konzistoře pražské VI, Praha 1900

TADRA, FERDINAND; Soudní akta konzistoře pražské VII, Praha 1900

PODLAHA, ANTONÍN; Akta korektorů kléru duchovenstva diecéze pražské z let 1407 - 1410, Praha 1921

BOROVÝ, CLEMENS; Libri erectionum archidioecesis pragensis saeculo XIV. et XV. V, Praha 1883

Literatura

HLEDÍKOVÁ, ZDEŇKA; Svět české středověké církve, Praha 2010

HLEDÍKOVÁ, ZDEŇKA; JANÁK, JAN; DOBEŠ, JAN; Dějiny správy v českých zemích od počátků po současnost, Praha 2007

KADLEC, JAROSLAV; Přehled českých církevních dějin, Praha 1991

NOVÝ, ROSTISLAV; Přemyslovský stát v 11. a 12. století, Praha 1972

KURKA, JOSEF; Archidiakonáty kouřimský, boleslavský, hradecký a diecéze litomyšlská, Místopis církevní do roku 1421, Praha 1915

ŠEBÁNEK, JINDŘICH; FIALA, ZDENĚK; HLEDÍKOVÁ, ZDEŇKA; Česká diplomatika do roku 1848, Praha 1984

SEDLÁČEK, AUGUST; Hrady, zámky a tvrze Království českého X, Praha 1997

SEDLÁČEK, AUGUST; Místopisný slovník historický Království českého, Praha 1998

ŠIMÁK, JOSEF VÍTĚZSLAV; Středověká kolonisace v zemích českých, Praha 1938

ŠIMÁK, JOSEF VÍTĚZSLAV; Příběhy města Turnova nad Jizerou, Turnov 1903

ŠIMÁK, JOSEF VÍTĚZSLAV; Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku XIX. století, Politický okres turnovský, Praha 1909

BABÍK, MICHAL; COGAN, MIROSLAV; Zmizelé Čechy, Turnovsko, Praha a Litomyšl 2007

RAKOVÁ, SVATAVA; Zaniklá krajina Českého ráje, Od knížat ke králům, Praha 2007

DOLEŽALOVÁ, EVA; Svěcenci pražské diecéze 1395 - 1416, Praha 2010

ZILYNSKÁ, BLANKA; Role a podoba písemností při obsazování církevních beneficií ve středověku, in: Pragmatické písemnosti v kontextu právním a správním, Praha 2008, s. 105 - 118

VANĚK, VOJTĚCH; Rejstříky papežských desátků a možnosti jejich využití, Český časopis historický 100, 2002, s. 497 - 521

NOVÝ, ROSTISLAV; K sociálnímu postavení farského kléru v Čechách v době předhusitské, Sborník historický 9, 1962, s. 137 - 192

HLEDÍKOVÁ, ZDEŇKA; Venkovské děkanáty ve středověkých Čechách, in: Pocta prof.

JUDr. Karlu Malému, DrSc k 65. narozeninám, Praha 1995, s. 112 - 123

HLEDÍKOVÁ, ZDENĚKA; Farní síť ve středověkých Čechách a možnosti jejího studia, in: Colloquia mediaevalia pragensia 8, Církevní topografie a farní síť pražské církevní provincie v pozdním středověku, Praha 2007, s. 23 - 32

DVOŘÁK, TOMÁŠ; Farní klérus v kameneckém děkanátu v letech 1354 - 1436. Pokus o historickostatistickou analýzu na základě konfirmačních knih, in: Colloquia mediaevalia pragensia 8, Církevní topografie a farní síť pražské církevní provincie v pozdním středověku, Praha 2007, s. 179

DOLEŽALOVÁ, EVA; Teorie a praxe svěcení kleriků v přehusitských Čechách, in: Z pomocných věd historických 15, 2003, s. 171 - 181

Internet

<http://www.dltm.cz/vikariat-turnov> [cit. 20. 7. 2011]

<http://www.farnostprepere.estranky.cz/clanky/farni-kostel/dejiny-kostela.html> [cit. 20. 7. 2011]

<http://www.zlata-olesnice.cz/7056/obec-zlata-olesnice/> [cit. 20. 7. 2011]

<http://www.obecbzi.cz/oobci.php> [cit. 20. 7. 2011]

http://cs.wikipedia.org/wiki/Kostel_svat%C3%A9ho_Jakuba_Star%C5%A1%C3%ADho_%28Leta%C5%99ovice%29 [cit. 20. 7. 2011]

<http://m.taggmanager.cz/cs/457> [cit. 20. 7. 2011]

8. Seznam obrázků

Obr. č. 1 Kostel svatého Mikuláše v Turnově

Zdroj: oficiální stránky města Turnova

Obr. č. 2 Kostel svatého Jakuba v Přepěřích

Obr. č. 3 Kostel svatého Jana Křtitele v Nudvojovicích

Obr. č. 4. Kostel svatého Jana Křtitele v Nudvojovicích

Obr. č. 5 Kostel svatého Matěje na Hrušticí

Obr. č. 6 Kostel Povýšení svatého Kříže v Loukovci

Obr. č. 7 Kostel Jakuba Staršího v Letařovicích

Obr. č. 8 Kostel svatého Petra a Pavla v Semilech

9. Obrazová příloha

Obr. 1

Obr. 2

Obr. 3

Obr. 4

Obr. 5

Obr. 6

Obr. 7

Obr. 8